

[Unofficial Translation from Original English Text]

«نسخه ویرایش شده و از پیش
ارسال شده»
توزیع: عمومی
28 ژانویه 2020
نسخه اصلی به زبان: انگلیسی

شورای حقوق بشر
جلسه چهل و سوم
24 فوریه - 20 مارس 2020
دستور کار شماره 4
وضعیت‌های حقوق بشر که نیاز به توجه شورا دارد

وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

گزارش گزارشگر ویژه درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران *

خلاصه

گزارش حاضر که به موجب قطعنامه 74/167 مجمع عمومی تسلیم شده است، مروری بر نگرانی‌های مربوط به حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران از جمله اجرای مجازات اعدام، اعدام متخلفان کودک، حق آزادی عقیده، بیان و تجمع‌های مسالمت‌آمیز، وضعیت حقوق انسانی زنان و دختران، وضعیت حقوق بشر اقلیت‌ها و تأثیر تحریم‌ها ارائه می‌دهد. گزارش حاضر همچنین نمایی کلی از چارچوب قانونی حاکم بر بازداشت‌ها و ارزیابی نگرانی‌های مربوط به وضعیت حقوق بشر در زندان‌ها و بازداشتگاه‌های جمهوری اسلامی ایران در پرتو تعهدات حقوق بشری این کشور در چارچوب حقوق بین‌الملل ارائه می‌دهد.

* توافق شد گزارش حاضر به دلیل شرایط خارج از اراده تسلیم کننده آن، پس از تاریخ مقرر منتشر شود.

اول: مقدمه

1. گزارش حاضر، که به موجب قطعنامه 74/167 مجمع عمومی ارایه می‌شود، شامل دو بخش است. بخش اول به بررسی نگرانی‌های مهم و فوری در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد و بخش دوم نگرانی‌های حقوق بشری مربوط به شرایط بازداشت در کشور را بررسی می‌کند.
2. در سال 2019، گزارشگر ویژه حقوق بشر در امور جمهوری اسلامی ایران با قربانیان تخلفات ادعا شده، خانواده‌های آنان، مدافعان حقوق بشر، وکلا و نمایندگان سازمان‌های جامعه مدنی از جمله در هلند و اتریش (2-8 ژوئن 2019) و در ایالات متحده آمریکا (4-8 نوامبر 2019) دیدار کرد. گزارشگر ویژه برای ارایه گزارش اخیر خود به مجمع عمومی عازم نیویورک شد¹ و در طی آن مأموریت با نمایندگان کشورهای عضو و جامعه مدنی ملاقات کرد. وی در تهیه گزارش حاضر، موارد ارسال مکتوب، گزارش‌های دولت، قوانین، گزارش‌های رسانه‌ها و گزارش‌های سازوکارهای بین‌المللی حقوق بشر را بررسی کرد. وی در جریان سفر خود به ژنو در مارس 2019، با نمایندگان هیات دائمی جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد دیدار کرد. ایشان در اوایل سال 2019 در ژنو نشست سازنده‌ای با هیاتی از مقامات ارشد ایران از جمله از قوه قضائیه داشت. گزارشگر ویژه از همه طرفین مذاکرات و مسئولان بخاطر همکاری و ارایه اطلاعات سپاسگزار است.
3. گزارشگر ویژه از تعداد کشته‌شدگان، جراحات جدی و گزارش‌های بدرفتاری با افراد بازداشت‌شده در اعتراضات آبان 98 (نوامبر 2019) شوکه است. براساس گزارش‌ها، بازداشت‌شدگان تحت شکنجه و یا انواع دیگری از بدرفتاری‌ها قرار گرفته‌اند و این عمل گاهی برای اعتراف‌گیری اجباری از آنان صورت گرفته است. همچنین گزارش‌هایی مبنی بر محرومیت بازداشت‌شدگان از خدمات درمانی، از جمله برای درمان صدمات ناشی از خشونت بیش از حد نیروهای امنیتی علیه آنان دریافت شده است. همچنین برخی دیگر از بازداشت‌شدگان به مکان‌های نامعلومی منتقل شده‌اند یا در معرض ناپدیداری اجباری قرار گرفته‌اند. وی نگران گزارش‌هایی است که خانواده‌های افراد کشته‌شده توسط نیروهای امنیتی تهدید شده‌اند که صحبت و اعتراضی در این باره نکنند. گزارشگر به شدت نگران ادامه اعمال محدودیت بر آزادی بیان است. اگرچه دسترسی به اینترنت، که در اوج اعتراضات قطع شده بود دوباره برقرار شده است، اما سیاست ارباب و آزار و انیت روزنامه‌نگاران و خانواده‌های آنان همچنان ادامه دارد. دولت در اظهارات خود این ادعاها را رد می‌کند و گفته است که در طی این حوادث، نهادهای مجری قانون در حین انجام وظایف خود برای حفظ امنیت، از خود خویشتنداری نشان داده‌اند.
4. گزارشگر ویژه نگران اجرای مجازات اعدام در جمهوری اسلامی ایران از جمله برای مجرمان کودک است. این نگرانی‌ها با این واقعیت تشدید می‌شود که گزارش‌های متعدد دریافت شده، از نقض جدی معیارهای دادرسی عادلانه از جمله استفاده از اعترافات اجباری به عنوان مبنای صدور محکومیت‌ها حکایت دارد. وی از مشکلات مداوم پیش روی مدافعان حقوق بشر و دیگران که به دلیل فعالیت‌های صلح‌آمیز دستگیر شده‌اند، نگران است و خواستار تحقق کامل حقوق آنان است. تلاش‌های مداوم دولت برای خنثی‌کردن حق آزادی عقیده، بیان و اجتماعات فقط منجر به کاهش امنیت و ثبات در جمهوری اسلامی ایران خواهد شد. گزارشگر ویژه همچنان گزارش‌هایی از تبعیض علیه اقلیت‌ها و زنان دریافت کرده است و نگران فقدان حمایت‌های قانونی از گروه‌های آسیب‌پذیر از جمله کودکان است.

دوم: مروری بر وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

الف) اعتراضات نوامبر 2019

5. وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران همچنان نگران کننده است و ادامه مشکلات اقتصادی، اثرات چشمگیری بر حقوق اقتصادی و اجتماعی مردم برجای گذاشته است. تلاش‌ها برای دستیابی به حقوق مدنی و سیاسی، از جمله اعتراضات و جنبش‌های اجتماعی که خواستار بهبود اوضاع اقتصادی در کشور است، به اعتراضات گسترده منجر شده است. در فاصله 15 تا 21 نوامبر 2019 (24 تا 30 آبان 98)، اعتراضات در 29 استان از 31 استان کشور با حدود 200,000 شرکت کننده گسترش یافت.² اعتراضات پس از آن آغاز شد که دولت در 15 نوامبر اعلام کرد قیمت هر لیتر بنزین 50 درصد افزایش می‌یابد و هر خودرو حق دریافت سهمیه ماهانه 60 لیتر را دارد، و برای خرید بنزین مضاف بر سهمیه باید 200 درصد اضافی بپردازد، و این تصمیم بلافاصله به اجرا گذاشته

¹ A/74/188.

² www.reuters.com/article/us-iran-protests/iran-says-200000-took-to-streets-in-anti-government-protests-idUSKBN1Y11PE.

شد.³ به نظر می‌رسد این اعتراضات نشان‌دهنده نارضایتی گسترده از اوضاع اقتصادی است که مشکلات جدی برای مردم ایران به وجود آورده و نتیجه سوءمدیریت، فساد و همچنین تحریم‌های اعمال‌شده از سوی ایالات متحده آمریکا است.

6. مقامات به شدت نسبت به اعتراضات واکنش نشان دادند و هشدار دادند که در صورت ادامه‌ی ناآرامی‌ها، قاطعانه اقدام خواهند کرد و بر اساس گزارش‌ها، تعداد زیادی از نیروهای پلیس را در شهرهای بزرگ برای جلوگیری از اعتراضات مستقر نمودند.⁴ گزارشگر ویژه درباره گزارش‌های مربوط به کشته و زخمی شدن معترضان ناشی از عملکرد نیروهای امنیتی ایران شدیداً نگران است. طبق گزارش‌های موثق، تأیید شده است که حداقل 304 نفر از جمله 12 کودک جان خود را از دست داده‌اند. گزارش‌های تأیید نشده حاکی از آن است که تعداد کشته‌ها بیش از 400 نفر است.⁵ در روزهای بعد از تظاهرات، فیلم‌ها و گزارش‌هایی از اقدامات خشن و بیرحمانه نیروهای امنیتی، از جمله استفاده از سلاح گرم علیه افراد غیرمسلح منتشر شده است.⁶ یک عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس ایران در 25 نوامبر اظهار داشت بیش از 7000 نفر طی اعتراضات دستگیر شده‌اند.⁷ بنا بر گزارش‌ها، بازداشت‌شدگان در شرایط پرازدحام نگهداری شده‌اند و بدون دسترسی به وکیل، در بعضی موارد تحت شکنجه و بدرفتاری و فشار برای اعتراف‌گیری اجباری قرار گرفته‌اند.⁸ همچنین گزارشگر با نگرانی گزارش‌هایی مبنی بر محرومیت بازداشت‌شدگان از خدمات درمانی، از جمله برای درمان صدمات ناشی از خشونت بیش از حد نیروهای امنیتی علیه آنان دریافت کرده است، و این که برخی دیگر از بازداشت‌شدگان به مکان‌های نامعلومی منتقل شده‌اند و در معرض ناپدید شدن اجباری قرار گرفته‌اند. گزارشگر به خصوص نگران است که روزنامه‌نگاران و خانواده‌های آنان به طور خاص تهدید شده‌اند و برای جلوگیری از گزارش اعتراضات دستگیر شده‌اند.⁹ به خبرنگاران دستور اکید داده شده است از واکنش دولت به اعتراضات انتقاد نکنند. بستگان روزنامه‌نگاران شاغل در رسانه‌های فارسی زبان مستقر در خارج از جمهوری اسلامی ایران تحت فشار مقامات قرار دارند و از جمله این که در تلاش برای ارباب و توقف گزارش خبری توسط بستگان‌شان، احضار و بازجویی شده‌اند.

7. گزارشگر ویژه عمیقاً نگران توسل به زور نامتناسب و خشونت دولت در مقابله با اعتراضات نوامبر 2019 در استان‌هایی است که بیشتر جمعیت آن را اقلیت‌های قومی تشکیل می‌دهند. بر اساس گزارش‌ها، برخی از این استان‌ها بیش‌ترین تعداد کشته‌شدگان را داشته‌اند، به طوری که 84 نفر در استان خوزستان و 52 نفر در استان کرمانشاه کشته شده‌اند. گفته می‌شود ده‌ها فعال از اقلیت‌های نژادی از جمله کردها و ترک‌های آذربایجانی در پی اعتراضات احضار یا بازداشت شده‌اند. گزارشگر ویژه همچنین گزارش‌هایی مبنی بر افزایش بازداشت بهائیان در پی اعتراضات و از جمله دستگیری 10 بهائی در بهارستان در 29 و 30 نوامبر 2019 دریافت کرده است.¹⁰

8. مقامات دولتی از جمله مقام رهبری کشور، رئیس‌جمهور و رئیس قوه قضائیه، همگی بیانه‌های عمومی صادر کرده و اعتراضات را محکوم کرده و آنان را به نخالت خارجی در امور جمهوری اسلامی ایران نسبت داده‌اند.¹¹ فرماندار شهر قدس اعلام کرد خود او به نیروهای امنیتی دستور داده است تا به معترضان که وارد ساختمان فرمانداری شده بودند شلیک کنند. منابع رسانه‌ای ایران گزارش داده‌اند که معترضان رفتار خشونت‌باری داشته‌اند و مغازه‌ها و ساختمان‌های عمومی را آتش زده‌اند. در مقابل، سازمان‌های حقوق بشری گزارش داده‌اند که اعتراضات عموماً صلح‌آمیز بوده است. فیلم‌ها و گزارش‌ها حاکی از آن است که نیروهای امنیتی به معترضان غیر مسلح حتی در حال فرار شلیک می‌کرده‌اند، و نیز مستقیماً به سمت سر و اندام‌های حیاتی بدن معترضان شلیک می‌کردند.¹² گزارشگر ویژه از گزارش‌های مربوط به استفاده از سلاح‌های مرگبار علیه معترضان غیر مسلح عمیقاً ابراز نگرانی می‌کند. همان‌گونه که در اصل 9 اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط ضابطین انتظامی تعیین شده است، استفاده مرگبار و عامدانه از سلاح‌های گرم تنها در شرایطی مجاز است که به شدت برای حفظ جان افراد اجتناب‌ناپذیر باشد. علاوه بر این، مطابق با اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، همه افراد مجازند در تجمعات قانونی و صلح‌آمیز شرکت

³ www.bbc.com/news/world-middle-east-50444429.

⁴ www.reuters.com/article/us-iran-gasoline-protests/irans-guards-warn-of-decisive-action-if-unrest-continues-idUSKBN1XS1BU; www.reuters.com/article/us-iran-gasoline-protests/more-than-100-protectors-killed-in-iran-during-unrest-amnesty-international-idUSKBN1XT0X7.

⁵ www.amnesty.org/en/latest/news/2019/12/iran-thousands-arbitrarily-detained-and-at-risk-of-torture-in-chilling-post-protest-crackdown/.

⁶ www.bbc.com/news/world-middle-east-50562584; www.hrw.org/news/2019/11/27/iran-deliberate-coverup-brutal-crackdown.

⁷ www.reuters.com/article/us-iran-protests/iran-says-200000-took-part-in-anti-government-demos-lawmaker-says-7000-held-idUSKBN1Y11PE.

⁸ www.iranhr.net/en/articles/4020.

⁹ https://iranhumanrights.org/2019/11/we-know-where-you-live-iran-goes-after-foreign-based-reporters/;

https://iranhumanrights.org/2019/11/iranian-government-dictated-to-local-media-how-to-cover-protests-new-documents-reveal/.

¹⁰ www.en-hrana.org/tag/bahai-arrests-iran.

¹¹ www.reuters.com/article/us-iran-gasoline-protests-minister/hundreds-of-banks-and-government-sites-burned-in-iran-unrest-interior-minister-idUSKBN1Y10GY; https://fr.reuters.com/article/mediaNews/idUKL5N27X0LP.

¹² www.amnesty.org/en/latest/news/2019/11/iran-world-must-strongly-condemn-use-of-lethal-force-against-protesters-as-death-toll-rises-to-143/; www.amnesty.org/en/latest/news/2019/11/iran-more-than-100-protesters-believed-to-be-killed-as-top-officials-give-green-light-to-crush-protests/; www.bbc.com/news/world-middle-east-50562584.

کنند. در اظهارات خود، دولت با این ادعا که تعدادی از معترضان مسلح بوده‌اند و با اشاره به تخریب اموال عمومی و خصوصی، ماهیت مسالمت‌آمیز اعتراضات را زیر سوال برده است. بنا بر گزارش‌ها، رهبر ایران حکمی را خطاب به دبیر شورای عالی امنیت ملی صادر کرد تا سریعاً به وضعیت بازداشت‌شدگان رسیدگی شود و کمک‌های لازم به خانواده‌های کشته‌شدگان ارایه شود. علاوه بر این، دولت از ایجاد کمیته‌ای متشکل از معاون حقوقی رئیس‌جمهور، وزیر کشور و وزیر دادگستری برای بررسی وقایع و تضمین پرداخت غرامت به همه افراد آسیب دیده از خشونت و تخریب، خبر داده‌است.

9. شورای عالی امنیت ملی در 16 نوامبر 2019 رای به محدود کردن دسترسی به اینترنت داد و در نتیجه نرخ اتصال به اینترنت در کشور به 5 درصد از میزان معمول کاهش یافت.¹³ بنا بر گزارش‌ها، مرکز فوریت‌های امنیتی وزارت کشور اعلام کرد کاربران رسانه‌های اجتماعی را که تصاویر اعتراضات را به صورت آنلاین به اشتراک می‌گذارند، تحت تعقیب قانونی قرار خواهد داد. این مرکز برخی افراد را به انتشار اخبار دروغ و بازپخش فیلم‌های مربوط به حوادث گذشته با هدف تضعیف اعتماد عمومی و اختلال در امنیت ملی متهم کرد.¹⁴ بنا بر گزارش‌ها، در بعضی از شهرها اتصال اینترنت تا ۱۹ نوامبر برقرار شد اما اتصال کامل تا ۵ دسامبر در سراسر کشور برقرار نشد.

(ب) تأثیر تحریم‌ها

10. اعمال مجدد تحریم‌ها توسط ایالات متحده در نوامبر 2018 جمهوری اسلامی ایران را با مشکلات اقتصادی زیادی روبرو کرده است.¹⁵ علاوه بر این، شرکت‌ها و بانک‌های خارجی به علت نگرانی از لطمه دیدن اعتبار خود و سایر پیامدها، احتیاط بیشتری (در انجام معاملات با ایران) می‌کنند که این امر تأثیر جدی بر بانک‌ها و شرکت‌های ایرانی و به طور کلی اقتصاد کشور داشته‌است. این وضعیت به نوبه خود تأثیر منفی قابل‌توجهی بر حقوق بشر مردم ایران بویژه در رابطه با حق دسترسی به غذا و سلامت داشته‌است.

11. در تاریخ ۳ اکتبر ۲۰۱۸، دیوان بین‌المللی دادگستری دستوری برای اقدامات موقت در جریان دادرسی جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا در رابطه با موارد ادعا شده نقض معاهده موبت و روابط اقتصادی و حقوق کنسولی که در سال 1955 مابین دو دولت منعقد شده بود و آزادی روابط تجاری و بازرگانی را نیز شامل می‌شد، صادر کرد.¹⁶ دولت خاطر نشان کرد، دادگاه به این نتیجه رسیده‌است که تضمین‌های مربوط به معافیت‌های بشردوستانه، نگرانی‌های مطرح شده درباره امور بشردوستانه و سلامت انسان‌ها را به طور کامل برطرف نمی‌کند و منجر به خطر وارد شدن «آسیب جبران‌ناپذیر» به سلامت و حیات انسان‌ها به خصوص در رابطه با دارو، وسایل و دستگاه‌های پزشکی، مواد غذایی و محصولات کشاورزی می‌شود.¹⁷ روند رسیدگی به پرونده تا نوامبر 2019 ادامه داشت.¹⁸

12. گزارشگر ویژه همچنان نگران تأثیر تحریم‌ها و محدودیت‌های بانکی بر فعالیت‌های بشردوستانه سازمان ملل متحد و سایر نهادها است. وی به بیانیه سازمان امور پناهندگی نروژ اشاره می‌کند که "تحریم‌ها تأثیرات فلج‌کننده‌ای بر وضعیت پناهندگان، بر فقیرترین اقشار و بر عملیات بشردوستانه ای که ما برای آسیب پذیرترین افراد انجام می‌دهیم، گذاشته است".¹⁹ او به مشکلات بسیاری از سازمان‌های بشردوستانه در دریافت پول و منابع مورد نیاز برای انجام فعالیت‌های خود اشاره می‌کند که ناشی از چالش‌های مرتبط با پرداخت به شرکت‌های خارجی است، از جمله در معاملات بشردوستانه که باید از تحریم‌ها معاف باشند. بنا به اعلام دولت، در پی سیل‌های 16 مارس 2019، تعدادی از سازمان‌های بشردوستانه به دلیل تحریم‌های اعمال شده در معاملات مالی، در تأمین کمک به مردم سیل‌زده با مشکلات جدی روبرو شدند. الزامات ارزیابی صلاحیت، دسترسی محدود به خدمات بانکی معاف از تحریم و کمبود ارز خارجی، همگی اثرات منفی بر ارایه کمک‌های بشردوستانه مورد نیاز داشته‌است.²⁰

1. حق دسترسی به غذا

13. افزایش 63.5 درصدی قیمت مواد غذایی در مقایسه با زمان مشابه در سال 2018 باعث افزایش نرخ کلی تورم شده است، در حالی که صندوق بین‌المللی پول نرخ تورم سال 2019 را 35.7 درصد (شاخص قیمت مصرف‌کننده) تخمین زده است.²¹ نابودی

¹³ www.france24.com/en/20191117-internet-restricted-in-protest-hit-iran-report; https://netblocks.org/reports/internet-disrupted-in-iran-amid-fuel-protests-in-multiple-cities-pA25L18b.

¹⁴ www.bbc.com/news/world-middle-east-50444429.

¹⁵ https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm541.

¹⁶ https://www.icj-cij.org/files/case-related/175/175-20181003-ORD-01-00-EN.pdf

¹⁷ Ibid.

¹⁸ www.icj-cij.org/files/case-related/164/164-20190213-JUD-01-00-EN.pdf

¹⁹ www.nrc.no/news/2019/august2/aid-work-in-iran-at-risk-due-to-u.s.-sanctions/; www.nrc.no/opinions-all/in-trump-iran-showdown-afghan-refugees-are-neglected-but-devastating-collateral-damage/.

²⁰ www.bourseandbazaar.com/news-1/2019/10/29/us-sanctions-threaten-iranians-right-to-health-hrw.

²¹ www.imf.org/en/Countries/IRN; https://djavadsalehi.com/2019/09/23/good-news-for-iran-from-the-inflation-front/#more-4674.

محصولات کشاورزی ناشی از سیل 2019 منجر به تورم مستند در قیمت مواد غذایی شده است. طبق آمار مرکز آمار ایران، در اکتبر سال 2019، قیمت گوشت قرمز و طیور 82.2 درصد، سبزیجات 74.2 درصد، میوه و آجیل 67 درصد و پنیر، شیر و تخم مرغ 45.8 درصد افزایش یافته است.²² این افزایش‌ها به احتمال زیاد تأثیرات منفی قابل توجهی بر گروه‌های کم‌درآمد داشته است، که عموماً اقشار محروم مانند اقلیت‌های قومی و مذهبی را نیز شامل می‌شود.

2. حق بهداشت و سلامت

14. گزارشگر ویژه نگران تأثیر تحریم‌ها و محدودیت‌های بانکی بر حق بهداشت و سلامت، به ویژه در تولید، دسترسی و توزیع دارو، تجهیزات و لوازم دارویی است.²³ وی خاطر نشان می‌کند: افزایش مستند قیمت داروها و کاهش ذخایر دارویی موجود،²⁴ همراه با خطر فساد مالی²⁵ و قاچاق، همگی موانعی برای مراقبت‌های درمانی ایجاد می‌کند. طبق گزارش‌ها، بیمارستان‌ها با کمبود دارو، تجهیزات پزشکی²⁶ و کالاهای مصرفی²⁷ مواجه هستند، و در نتیجه آسیب‌پذیرترین بیماران به ویژه بیماران مبتلا به امراض جدی مانند سرطان، هموفیلی، تالاسمی، ام اس و صرع بیشتر در معرض خطر هستند.²⁸ دولت اظهار می‌دارد که در نوامبر 2019 رئیس انجمن اپیدرمولیز بولوزا اعلام کرد که 15 کودک به دلیل کمبود دارو و تجهیزات جان خود را از دست داده‌اند.

15. هر چند که بیشتر داروها در داخل کشور تولید می‌شوند، اما جمهوری اسلامی ایران برای تولید دارو به واردات مواد اولیه متکی است و بی‌ثباتی در واردات به طور جدی مانع تولید داخلی شده است.²⁹ تا ماه ژوئن 2019، واردات لوازم پزشکی 60 درصد نسبت به سپتامبر 2018 کاهش یافته است.³⁰ وزیر بهداشت از اینکه واردکنندگان ناچار به خرید داروهای جایگزین و تجهیزات با کیفیت پایین‌تر هستند و اثرات منفی این وضعیت بر سلامت بیماران ابراز نگرانی کرده است.³¹

پ) مجازات اعدام

16. گزارشگر ویژه نگرانی‌های جدی در مورد اجرای مجازات اعدام در جمهوری اسلامی ایران را یادآور می‌شود. براساس اطلاعات دریافتی، در فاصله 1 ژانویه تا 31 اکتبر 2019 در حدود 217 نفر اعدام شده‌اند. حداقل 25 اعدام در رابطه با محکومیت برای جرایم مربوط به مواد مخدر بوده است³² که این امر کاهش چشمگیر اعدام‌های مربوط به جرایم مرتبط با مواد مخدر از زمان اصلاح قانون قاچاق مواد مخدر در سال ۲۰۱۷ را تایید می‌کند. با این حال، گزارشگر ویژه نگران آن است که میزان کلی اعدام‌ها در سال 2019 بیشتر از سال 2018 به نظر می‌رسد، به طوری که در زمان نگارش گزارش حاضر، تقریباً 20 اعدام بیشتر در مقایسه با سال 2018 گزارش شده است. تعداد واقعی اعدام‌ها ممکن است بیشتر باشد، چرا که بسیاری از اعدام‌ها توسط مسئولین اعلام نمی‌شود، چنان که از میان اعدام‌هایی که بین 1 ژانویه تا 31 اکتبر 2019 توسط جامعه‌مندی ثبت و تایید شده است، مقامات ایرانی تنها 68 اعدام را تایید کرده‌اند.³³

17. حداقل 12 مورد اعدام گزارش شده در 10 ماه اول سال 2019 در ملاء عام انجام شد.³⁴ کمیته حقوق بشر تصریح کرده است که اجرای اعدام در ملاء عام خلاف مفاد میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است.³⁵ کمیته همچنین خاطر نشان کرده است که عدم رعایت ماده 7 به طور اجتناب‌ناپذیر منتج به اجرای خودسرانه مجازات اعدام از نظر ماهوی و در نتیجه نقض ماده 6 خواهد شد.³⁶

²² www.amar.org.ir/Portals/0/News/1398/shg9807.pdf.

²³ www.isna.ir/news/98050703466/; https://edition.cnn.com/2019/02/22/middleeast/iran-medical-shortages-intl/index.html;

www.nytimes.com/2018/11/11/world/middleeast/iran-sanctions.html.

²⁴ https://financialtribune.com/articles/economy-business-and-markets/93564/impact-of-us-sanctions-on-irans-healthcare-sector;

www.ima.ir/news/83236255/.

²⁵ www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/01/iran-us-sanctions-rentierism-pharmaceutical-sector-medicine.html.

²⁶ www.ilna.ir/fa/tiny/news-663910.

²⁷ www.ilna.ir/fa/tiny/news-673055.

²⁸ https://foreignpolicy.com/2019/08/14/u-s-sanctions-are-killing-cancer-patients-in-iran/.

²⁹ https://ifpnews.com/iran-producing-97-of-medicines-it-needs-domestically; https://foreignpolicy.com/2019/08/14/u-s-sanctions-are-killing-cancer-patients-in-iran/; www.tehrantimes.com/news/439394/IRCS-Sanctions-hindering-pharma-raw-materials-import.

³⁰ www.bbc.com/news/world-middle-east-49051782.

³¹ http://behdasht.gov.ir/?siteid=1&pageid=1508&newsview=195932;

www.hrw.org/report/2019/10/29/maximum-pressure/us-economic-sanctions-harm-iranians-right-health.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Human Rights Committee, general comment No. 36 (2018) on the right to life, para. 40.

³⁶ Ibid.

18. مجازات اعدام همچنان برای طیف گسترده‌ای از جرایم اعمال می‌شود. این امر بر خلاف ماده 6 میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است که تأکید می‌کند که کشورهای عضو که هنوز مجازات اعدام را لغو نکرده اند، تنها باید آن را برای جدی‌ترین جرایم اعمال کنند که به تعبیر ثابت کمیته حقوق بشر جرایم مرتبط با قتل عمد را در بر می‌گیرد.³⁷ قانون مجازات اسلامی اعمال مجازات اعدام را به چنین مواردی محدود نمی‌کند و ممکن است به عنوان مثال در برخی موارد زنا، برای بعضی از موارد رابطه جنسی با رضایت طرفین بین مردان و یا برای جرایمی که تعریف مبهمی دارند، مانند *افساد فی الارض*، اعمال کند. در ژوئن سال 2019، وزیر امور خارجه ایران در پاسخ به سوالی درباره مجازات اعدام در موارد رابطه جنسی میان مردان، اظهار داشت که این قانون بازتاب اصول اخلاقی حاکم بر جامعه است.³⁸

اعدام بزهکاران کودک

19. بین 1 ژانویه و 31 اکتبر 2019، دو اعدام افراد زیر سن قانونی تولید شده است. در 25 آوریل 2019، دو پسر 17 ساله به جرم ادعایی تجاوز و سرقت اعدام شدند که بنا بر گزارش‌ها، یکی از پسران دچار معلولیت ذهنی بوده است. دولت همواره ادعا می‌کند کودکان زیر 18 سال مشمول مجازات اعدام نمی‌شوند، در حالی که این موارد با ادعای فوق مغایرت دارد. معنای این سیاست در عمل این است که مجرمین کودک اغلب تا سن 18 سالگی در بند محکومان به مرگ نگه داشته می‌شوند و پس از آن ممکن است با مجازات اعدام روبرو شوند.³⁹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و کنوانسیون حقوق کودک که جمهوری اسلامی ایران عضو هر دوی آن است، اجرای مجازات اعدام را برای جرایمی که مرتکبین آن افراد زیر 18 سال هستند، اکیداً منع می‌کند.

20. به علاوه، گزارشگر ویژه با یادآوری نگرانی‌های مطرح شده در گزارش دبیرکل در این مورد، متذکر می‌شود که عدم اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ اجرای اعدام، انتظار مستمر مرگ قریب‌الوقوع را بر خانواده‌های آنان تحمیل می‌کند، که این خود منجر به پریشانی روان آنان و خودکودک می‌شود.⁴⁰ گزارشگر ویژه گزارش‌های تأیید نشده‌ای مبنی بر اعدام حداقل سه فرد دیگر در سال 2019 را دریافت کرده که ادعا شده است در زمان ارتکاب جرم زیر 18 سال سن داشته‌اند.

21. گزارشگر ویژه همچنان وضعیت مجرمین کودک در انتظار اجرای حکم اعدام را پایش می‌کند و اطلاعاتی دریافت کرده است مبنی بر این‌که در حال حاضر دست کم 100 نفر به خاطر ارتکاب جنایات در سن کمتر از 18 سال محکوم به مرگ شده‌اند. طبق قانون مجازات، حکم اعدام برای دختران دارای حداقل 9 سال قمری و پسران دارای حداقل 15 سال قمری برای جرایمی که مشمول قصاص و حدود مثل زنا می‌شود، همچنان مجاز است. مجازات اعدام ممکن است در مواردی اعمال شود که کودک به مجازات قصاص یا جرایم حدود مانند زنا محکوم شود. در نظر گرفتن مسئولیت کیفری برای افرادی چنین کم سن و سال که منجر به اعدام بزهکاران کودک شود، کاملاً با قوانین بین‌المللی مغایرت دارد، و *عهده‌داران مأموریت رویه‌های ویژه* و کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد با صراحت بیان کرده‌اند که این عمل اکیداً ممنوع است.⁴¹ دولت اعلام کرده است که یک کارگروه جدید تحت کمیته اجرایی حمایت از کودکان و نوجوانان تشکیل شده است که با مداخله در جریان دادگاه، در جهت ترغیب بستگان قربانیان قتل به پذیرش دیه در عوض قصاص تلاش می‌کند.

22. سایر عناصر قانون مجازات اسلامی بیانگر به رسمیت شناختن وضعیت ویژه کودکان و ناهماهنگی در ادامه اجرای مجازات اعدام برای مجرمین کودک است.⁴² به عنوان مثال، سن مسئولیت در جرایم کمتر جدی تعزیری 18 سال است. در چنین مواردی، قاضی به صلاحیت خود حکم می‌کند و کودکان مجرم به اقدامات تادیبی محکوم می‌شوند.⁴³ مطابق با قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر سال 2017 در قانون مجازات اسلامی، استفاده از کودکان زیر 18 سال برای قاچاق مواد مخدر جرمی جدی محسوب می‌شود که نشان‌دهنده به رسمیت شناختن وضعیت آسیب‌پذیر کودکان است.⁴⁴

³⁷ Ibid., paras. 5 and 35.

³⁸ www.dw.com/en/iran-defends-execution-of-gay-people/a-49144899.

³⁹ A/HRC/40/67, para. 56.

⁴⁰ A/HRC/40/24, para. 7.

⁴¹ www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24550&LangID=E.

⁴² A/HRC/40/67, paras. 43–49.

⁴³ Ibid., para. 46.

⁴⁴ www.iranrights.org/library/document/3262.

23. گزارشگر ویژه به توصیه‌های قبلی مندرج در گزارش خود به چهارمین جلسه شورای حقوق بشر در رابطه با اعدام مجرمین کودک، به ویژه درخواست تجدید نظر در قانونگذاری برای افزایش سن بلوغ به 18 سال و توقف مجازات اعدام برای افرادی که در زمان ارتکاب جرم ادعایی زیر 18 سال داشته اند، تاکید کرد.⁴⁵

(ت) حق آزادی متهم تا زمان محاکمه و حق برخورداری از دادرسی منصفانه

24. آنچه بر نگرانی‌ها در رابطه با اعمال مجازات اعدام و میزان بالای اجرای حکم اعدام می افزاید، گزارش‌های مستمر مبنی بر عدم رعایت تشریفات قانونی دادرسی و عدول از معیارهای دادرسی عادلانه است. گزارشگر ویژه گزارش‌های تخلفاتی مانند محروم کردن متهم از انتخاب وکیل خود و مطلع شدن از اتهامات و ادله علیه خود، دستگیری بدون حکم و اعتراف‌گیری اجباری تحت شکنجه و بدرفتاری را به عنوان شواهد دریافت کرده است. بنا بر گزارش‌ها، به دلیل نگرانی در مورد ظرفیت قوه قضائیه برای رسیدگی به جلسات دادگاه زمان بندی شده تجدینظر با حضور متهم، اصلاحیه ای در ماه مه 2019 پیشنهاد شد که بر اساس آن تصمیم‌گیری نسبت به حضور متهم در جلسه تجدینظر به صلاحدید دادگاه تجدینظر واگذار شود. مطابق درخواست رئیس قوه قضائیه، مقام رهبری کشور با این تغییر رویه قبل از تصویب آن در مجلس موافقت کرد که این امر نگرانی‌هایی مبنی بر نادیده گرفته شدن فرایند تجدینظر در نظام عدالت کیفری مطرح می‌کند.⁴⁶

25. پرونده *ارس/امیری*، یک شهروند ایرانی که در ماه مه سال 2019 به اتهامات مربوط به امنیت ملی محکوم شده است، در این زمینه نگران کننده است. به نظر می رسد خانم امیری بخاطر همکاری با دفتر شورای فرهنگی بریتانیا برای ترویج فرهنگ ایرانی دستگیر شده است. وی در ژوئن 2019 نسبت به محکومیت خود دادخواست تجدینظر داد.⁴⁷ در اوت سال 2019، به خانواده او اطلاع دادند که تجدینظر رد شده است و بلافاصله نیز این خبر در تلویزیون دولتی ایران اعلام شد. خانم امیری به 10 سال زندان محکوم شده است و در زندان اوین به سر می‌برد.⁴⁸

26. بازداشت‌های خودسرانه همچنان مایه نگرانی است. گزارشگر ویژه نگرانی‌های ابراز شده توسط کارگروه بازداشت‌های خودسرانه در اکتبر 2019 مبنی بر این که مشکل بازداشت‌های خودسرانه نهادینه شده در کشور به معنای نقض جدی حقوق بین‌الملل است، تکرار می‌کند.⁴⁹

1. افراد دوتابعیتی و اتباع خارجی

27. گزارشگر ویژه به شدت نگران وضعیت دوتابعیتی‌ها و اتباع خارجی در بازداشت در جمهوری اسلامی ایران، از جمله احمدرضا جلالی، کامران قادری، رابرت لوینسون، سیامک نمازی و نازنین زاغری-راتکلیف است. تعدادی موارد جدید نیز در سال 2019 گزارش شده است، از جمله یک شهروند استرالیایی،⁵⁰ یک شهروند فرانسوی و یک شهروند ایرانی-فرانسوی.⁵¹ وی از این خبر استقبال می‌کند که دو تبعه استرالیایی که در ژوئیه 2019 دستگیر شده بودند، در اکتبر 2019 آزاد شدند.

28. گزارشگر ویژه همچنین به آزادی ژبو وانگ شهروند ایالات متحده در 7 دسامبر 2019 اشاره می‌کند. با این حال، موضوع مبادله زندانیان، اتفاقی که در این مورد افتاد و وزیر امور خارجه ایران آن را گزینه‌ای برای آزادی دوتابعیتی‌ها و اتباع خارجی مطرح کرده است، نگرانی‌هایی درباره صحت ادعاهای دولت علیه افراد بازداشت شده مطرح می‌کند. وی همچنین به آزادی با قید وثیقه کامیل احمدی، شهروند دوتابعیتی ایرانی-بریتانیایی در ماه نوامبر 2019 اشاره کرد که در اوت سال 2019 در جمهوری اسلامی ایران دستگیر شده بود و پرونده وی طبق گزارش‌ها در مرحله تحقیقات مقدماتی است. وی همچنین نگران دستگیری و بازداشت مسعود مصاحب، يك اتریشی ایرانی است که از ژانویه سال 2019 بازداشت شده و طبق گفته دولت، به «افساد فی الارض از طریق اقدام علیه امنیت ملی» و تحصیل مال نامشروع به مبلغ 429,000 دلار متهم شده است و پرونده او در حال بررسی است.

⁴⁵ A/HRC/40/67, paras. 72–76.

⁴⁶ <https://snn.ir/003Gkr>.

⁴⁷ www.britishcouncil.org/contact/press/iran-statement-chief-executive-british-council-sir-ciaran-devane;

www.iranhumanrights.org/2019/07/jailed-british-council-employee-says-she-rejected-explicit-invitation-to-spy-for-iran/.

⁴⁸ <https://iranhumanrights.org/2019/08/british-council-employees-10-year-prison-sentence-upheld-without-a-hearing/>.

⁴⁹ A/HRC/WGAD/2019/51, para. 80.

⁵⁰ www.theguardian.com/australia-news/2019/sep/14/kylie-moore-gilbert-named-as-australian-british-academic-jailed-in-iran-since-2018.

⁵¹ www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/iran/news/article/iran-situation-of-roland-marchal-q-a-from-the-press-briefing-16-oct-19;

www.reuters.com/article/us-mideast-iran-france/france-demands-iran-releases-two-of-its-citizens-held-since-june-idUSKBN1WU2XZ.

2. فعالان محیط زیست

29. گزارشگر ویژه درباره احکام حبس طولانی مدت هشت تن از کنشگران محیط زیست که در ژانویه و فوریه ۲۰۱۸ بازداشت شده و به جرم «همکاری با دولت متخاصم آمریکا» بین ۴ تا ۱۰ سال زندان محکوم شده‌اند،⁵² شدیداً نگران است. هر چند به گفته دولت، مراد طاهباز و نیلوفر بیانی از اتهام «تحصیل مال از طریق نامشروع» تیرئه شده‌اند، با این وجود این دو به رد وجوه دریافتی به ترتیب به مبلغ 600,000 دلار و 356,600 دلار آمریکا محکوم شده‌اند. همچنین گزارش شده است که یکی از فعالان محیط زیست که مشاور سابق برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد بوده است،⁵³ به رد وجوه مآخوذه از فعالیت در سمت مذکور، به دولت محکوم شده است.⁵⁴

30. صدور این احکام پس از آن اتفاق افتاد که در سپتامبر 2019 اعلام شد که برای چهار نفر از هشت نفر، جدی ترین اتهام یعنی «افساد فی الارض» که قابل مجازات با حکم اعدام است به «همکاری با دولت متخاصم» تغییر یافته است.⁵⁵ طبق اطلاعات دریافتی، جلسات دادرسی مربوطه پس از آن که بیش از یک سال غیرفعال مانده بود، در ماه اکتبر برای همه پرونده ها از سر گرفته شد و در 22 اکتبر 2019 به پایان رسید. دسترسی فعالان محیط زیست به وکیل در طول بازداشت محدود بوده است و ملزم به انتخاب وکیل از فهرستی بوده‌اند که از قبل توسط قوه قضاییه تعیین شده است. بازداشت‌شدگان و وکلای آنان در مداخله در جلسات دادرسی یا بررسی کیفرخواست یا سایر اسناد نیز محدود شده‌اند. گزارشگر ویژه مجدداً نگرانی‌های دبیرکل درباره شرایط بازداشت از جمله گزارش‌های مربوط به بدرفتاری، تلاش برای اعتراف‌گیری اجباری و محروم کردن متهمان از دسترسی به مراقبت‌های پزشکی، به ویژه در مورد مراد طاهباز که با مشکلات جدی سلامتی روبرو است، تأکید کرد.⁵⁶ دولت ضمن رد تمامی اتهامات مربوط به شرایط بازداشت و عدم دسترسی به مراقبت‌های پزشکی، اظهار داشته است که آقای طاهباز 15 بار در مراکز تخصصی پزشکی خارج از زندان تحت مراقبت پزشکی قرار گرفته است.

31. گزارشگر ویژه نگران است که چنین اتهاماتی علیه افرادی وارد شده است که به فعالیت‌های زیست محیطی مشغول بوده‌اند که هم برای جمهوری اسلامی ایران و هم برای جامعه بین‌المللی سودمند است، و از دولت می‌خواهد تا رعایت حقوق اشخاصی را که فعالیت‌های علمی صلح‌آمیز و اساسی انجام می‌دهند، تضمین کند و از آنان حمایت کند.

3. مدافعان حقوق بشر و وکلا

32. گزارشگر ویژه همچنان نگران دستگیری و بازداشت مدافعان حقوق بشر و وکلا به دلیل فعالیت مسالمت آمیز خود است. در سال 2019 وکلای حقوق بشر مانند نسرین ستوده و امیرسالار داوودی گناهکار شناخته شده و به حبس طولانی محکوم شدند.⁵⁷ گزارشگر ویژه از دولت می‌خواهد تا تضمین کند که افرادی که به دنبال دفاع از حقوق دیگران هستند به طور خودسرانه بازداشت نمی‌شوند و به خاطر فعالیت صلح‌آمیز خود تحت پیگرد قانونی قرار نمی‌گیرند.

33. شرایط بحرانی آرش صادقی، مدافع حقوق بشر که بیماری وی یک نوع نادر سرطان استخوان تشخیص داده شده و مکرراً از مراقبت‌های پزشکی محروم شده است،⁵⁸ به طور خاص نگران کننده است. آقای صادقی در ماه اوت سال 2015 به اتهامات مربوط به امنیت ملی و سایر اتهامات مربوط به فعالیت‌های وی به عنوان مدافع حقوق بشر، که شامل نگارش نظریات در رسانه‌های اجتماعی و ارتباط با روزنامه نگاران و مدافعان حقوق بشر در خارج از جمهوری اسلامی ایران بود، به 15 سال زندان محکوم شد.⁵⁹ دولت اعلام کرده است که حکم حبس آقای صادقی به هفت سال و نیم کاهش یافته است و ایشان به طور مرتب تحت مراقبت‌های پزشکی جهت درمان سرطان از جمله در مراکز تخصصی پزشکی خارج از زندان قرار گرفته است، اما هیچ اطلاعاتی در مورد عفوونت وی ارایه نکرده است. کارگروه بازداشت‌های خودسرانه، در سال 2018 بازداشت آقای صادقی را خودسرانه دانست.⁶⁰

⁵² www.hrw.org/news/2019/11/22/iran-environmentalists-sentenced; https://iranhumanrights.org/2019/11/six-conservationists-sentenced-to-long-prison-terms-in-iran-environmentalist/.

⁵³ www.unenvironment.org/news-and-stories/statement/un-environment-programme-statement-sentencing-environmentalists-iran.

⁵⁴ www.unenvironment.org/news-and-stories/statement/un-environment-programme-statement-sentencing-environmentalists-iran.

⁵⁵ https://plus.ima.ir/news/83515698; https://en.radiofarda.com/a/iran-drops-death-row-charge-for-environmentalists/30214608.html.

⁵⁶ A/74/273, para. 15.

⁵⁷ A/74/188, paras. 15-16.

⁵⁸ https://iranhumanrights.org/2019/10/civil-rights-activist-arash-sadeghi-repeatedly-denied-medical-treatment-for-paralyzed-arm/. See also para. 67 below.

⁵⁹ www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24813&LangID=E.

⁶⁰ A/HRC/WGAD/2018/19.

34. گزارشگر ویژه به طور خاص نگران گزارش‌های دریافت‌شده درباره فشار فزاینده بر خانواده‌های مدافعان حقوق بشر است. دستگیری یکی از اعضای خانواده مدافع شناخته شده حقوق زنان، مسیح علینژاد، حاکی از این روند است.⁶¹ بر اساس اطلاعات دریافتی، در ماه‌های اخیر خانواده‌های مدافعان، وکلا و فعالان حقوق بشر با آزار و اذیت و فشار بیش از حد و حتی دستگیری از سوی مقامات روبرو بوده‌اند. به نظر می‌رسد چنین رفتاری با آنان با فعالیت‌های حقوق بشری بستگان ایشان مرتبط باشد.

ح) وضعیت زنان و دختران

1. معترضان مخالف حجاب اجباری

35. گزارشگر ویژه همچنان نگران سرکوب مداوم زنان مدافع حقوق بشری است که با حجاب اجباری مخالفت می‌ورزند، و احکام صادره اخیر علیه سه زن مدافع حقوق بشر یاسمن آریانی، منیره عربشاهی و مژگان کشاورز را محکوم می‌کند. این زنان در آوریل 2019 به دلیل شرکت در اعتراض به قوانین مربوط به حجاب اجباری در تاریخ 8 مارس 2019 به مناسبت روز جهانی زن، دستگیر شدند.⁶² در اوت سال 2019، خانم کشاورز به 23 سال و 6 ماه حبس محکوم شد و خانم آریانی و خانم عربشاهی هر یک به 16 سال زندان محکوم شدند.⁶³ اگر این احکام در تجدیدنظرخواهی تأیید شود، مطابق با ماده 134 قانون مجازات (اسلامی) بالاترین مجازات صادر شده که 10 سال است و شامل روزهای بازداشت شده در گذشته خواهد بود، اجرا می‌شود.

36. در 1 ژوئن 2019، صبا کرد/افشاری به دلیل شرکت در کارزار چهارشنبه‌های سفید علیه حجاب اجباری و به دلیل انتشار یک ویدئوی اعتراضی از ایشان در صفحه شبکه اجتماعی خانم علینژاد، در تهران دستگیر شد.⁶⁴ پس از دستگیری، خانم افشاری تحت بازجویی قرار گرفت و سپس 11 روز در حبس انفرادی نگهداشته شد. بنا بر گزارش‌ها، او تهدید شده که در صورت عدم اعتراف، پدرش کشته خواهد شد و مادرش نیز دستگیر می‌شود و همه عکس‌های خصوصی تلفن همراه وی منتشر خواهد شد. بنا بر گزارش‌ها، وی همچنین در ماه ژوئیه به مدت 12 روز مورد ناپدید شدن قهری قرار گرفت و به مکانی نامعلوم برای او و خانواده‌اش منتقل شد.⁶⁵ در اوت سال 2019، خانم افشاری به سه اتهام مربوط به امنیت ملی و اخلاقی محکوم شد و حکم 24 سال زندان برای او صادر شد. مطابق با ماده 134 قانون مجازات اسلامی، در صورت تأیید این حکم در دادگاه تجدیدنظر، وی باید هفت سال و نیم را در زندان سپری کند.⁶⁶

37. برخورد با مدافعان حقوق بشر و تمام افرادی که در پی حمایت از حقوق انسانی زنان هستند، از جمله آزار و اذیت، دستگیری و بازداشت بسیاری از آنان، عمیقاً نگران کننده است. گزارشگر ویژه از دولت می‌خواهد که همه اقدامات لازم را برای تضمین حمایت از مدافعان حقوق بشر زنان انجام دهد.

2. سیاست های تبعیض آمیز

38. از سال 1981، ممنوعیت حضور زنان تماشاگر ایرانی در ورزشگاه‌ها در جمهوری اسلامی ایران، با وجود فقدان مبنای قانونی، در عمل اجرا شده است. چند استثناء از این سیاست در سال‌های اخیر رخ داده است،⁶⁷ از جمله در اکتبر 2019 که بیش از 3000 زن اجازه یافتند یک مسابقه فوتبال را در ورزشگاه تماشا کنند.

39. اگرچه مسابقه مذکور به منزله پایان اجرای قانون نانوشته ممنوعیت اعلام شد، اما مسئولین تعداد بلیط‌های موجود برای زنان را محدود کردند⁶⁸ و سپس هیچ نشانی از تغییر سیاست دولت دیده نشد. بنا بر گزارش‌ها، معاون رئیس جمهوری در امور زنان و خانواده گفته است که هیچ ممانعی برای ورود خانم‌ها به ورزشگاه‌ها وجود ندارد و برای پیشرفت در رفع این ممنوعیت اظهار امیدواری

⁶¹ www.amnesty.org/en/latest/news/2019/09/iran-family-of-womens-rights-activist-arrested-in-despicable-attempt-to-intimidate-her-into-silence/.

⁶² A/74/273, para. 37.

⁶³ www.amnesty.org/en/documents/mde13/0856/2019/en/.

⁶⁴ www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/iran-sentencing-of-fmses-saba-kord-afshari-yassman-aryani-monireh.

⁶⁵ www.amnesty.org/en/latest/news/2019/07/iran-cruel-campaign-to-extract-propaganda-confessions-from-protesters-against-compulsory-veiling/.

⁶⁶ www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/iran-sentencing-of-fmses-saba-kord-afshari-yassman-aryani-monireh.

⁶⁷ www.iranhumanrights.org/2018/10/iranian-women-attend-mens-soccer-game-standing-firm-against-state-ban-and-hardline-threats/;

www.iranhumanrights.org/2018/06/iran-spain-match-aftermath-will-irans-ban-on-women-in-sports-stadiums-finally-be-lifted/;

www.iranhumanrights.org/2017/06/some-female-sports-fans-allowed-to-watch-mens-volleyball-match-in-tehran-but-ban-persists/; www.al-monitor.com/pulse/fa/originals/2017/07/iranian-women-get-to-watch-volleyball.html.

⁶⁸ www.amnesty.org/en/latest/news/2019/10/iran-limited-allocation-of-football-tickets-for-women-a-cynical-publicity-stunt/;
<https://iranhumanrights.org/2019/10/women-football-fans-decry-restrictions-why-didnt-they-let-us-all-in/>.

کرده است.⁶⁹ اما از سوی دیگر، دادستان کل و مراجع عالی مذهبی اعلام کرده‌اند⁷⁰ که از رفع ممنوعیت حمایت نمی‌کنند. همچنین برخی دیگر مراجع دینی اشاره کرده‌اند که این ممنوعیت باید به قوت خود باقی بماند. در ضمن نگرانی‌های اجرایی نیز در این زمینه وجود دارد، از جمله فقدان سرویس‌های بهداشتی برای زنان در همه ورزشگاه‌های کشور به جز استادیوم آزادی، و این که گفته می‌شود فدراسیون ملی فوتبال کشور با ساخت آن در سایر ورزشگاه‌ها مخالفت کرده است.⁷¹

40. زنان به دفعات ممنوعیت ورود خود به ورزشگاه‌ها را از راه‌های مختلف به چالش کشیده‌اند، از جمله با اعتراضات مسالمت‌آمیز و یا ورود به ورزشگاه با تغییر چهره و پوشش مردانه و بسیاری نیز به این علت دستگیر و بازداشت شده‌اند. در یک حادثه غم‌انگیز اخیر، سحر خدایی که به دلیل ورود به ورزشگاه با ظاهر و پوشش مردانه برای تماشای یک مسابقه فوتبال دستگیر شده بود، در اوت سال 2019، پس از آن که دریافت ممکن است به خاطر عمل خود به زندان محکوم شود، در اثر خودسوزی درگذشت.⁷² بنا بر گزارش‌ها، در مارس 2018، حدود 35 زن به جرم ورود به ورزشگاه دستگیر شدند⁷³ و در اوت 2019 حداقل 4 زن پس از تلاش برای ورود به ورزشگاه با ظاهر و پوشش مردانه، دستگیر و برای چندین روز حبس شدند.⁷⁴

خ وضعیت اقلیت‌ها

41. گزارشگر ویژه عمیقاً نگران لایحه‌ای است که در ژوئیه 2019 توسط کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس در مورد «فرقه‌های ضاله» به تصویب رسید.⁷⁵ به موجب این لایحه عضویت در گروه‌هایی که دولت آن را «انحرافی» می‌داند، قابل مجازات شناخته می‌شود. به گفته یکی از اعضای کمیسیون مزبور، این لایحه به دلیل نگرانی در مورد فرقه‌هایی که از هیچ جایگاه فقهی و شرعی برخوردار نیستند اما اعتقادات خود را به اسلام منتسب می‌کنند و همچنین فرقه‌هایی که اخیراً ظهور کرده‌اند، پیشنهاد شده است. اعضای اقلیت‌های مذهبی که به رسمیت شناخته نمی‌شوند ابراز نگرانی کرده‌اند که تصویب این لایحه ممکن است موجب جرم‌انگاری پیروی از مذاهب خاص شود و بعنوان ابزاری برای اعمال تبعیض بیشتر علیه آنان استفاده گردد.

42. گزارشگر ویژه همچنان گزارش‌هایی از دستگیری، بازداشت و مجازات اعضای آیین بهائیت دریافت کرده است. بهائیان با اتهامات مختلفی از جمله «تبتانی و اجتماع علیه امنیت ملی» و «تشکیل و مدیریت یک گروه غیرقانونی بهائی با هدف اختلال در امنیت ملی» روبرو شده‌اند. در اکتبر 2019، سه بهائی به 5 تا 10 سال زندان محکوم شدند. در سپتامبر 2019، دادگاه تجدید نظر مجازات 5 سال حبس را برای یک فرد بهائی دیگر تأیید کرد، در حالی که دو بهائی دیگر نیز هرکدام در یک پرونده جداگانه به شش سال زندان محکوم شدند.

43. گزارشگر ویژه نگران ادامه خشونت بیش از حد و کشتن غیرقانونی کولبران و سوخت‌بران مرزی است. براساس گزارش‌ها، در سپتامبر 2019 یک سوخت‌بر 18 ساله در اثر شلیک نیروهای امنیتی به خودروی حامل سوخت او، کشته شد. به همین ترتیب گزارش‌های نگران‌کننده‌ای مبنی بر کشته شدن کولبران در اثر شلیک نیروهای امنیتی از جمله دو کولبر در 23 نوامبر 2019 در استان آذربایجان غربی و یک کولبر در 2 دسامبر 2019 در استان کردستان گزارش شده است. به دلیل بالا بودن نرخ بیکاری در استان‌های سیستان و بلوچستان و کردستان، کولبری و سوخت‌بری از معهود روش‌های کسب درآمد برای مردم است. دولت در اظهارات خود گفته است که تلاش می‌کند با راه‌اندازی بازارهای مرزی و مناطق آزاد مانند منطقه بانه، این موضوع را برطرف کند.

44. گزارشگر ویژه همچنان گزارش‌های نگران‌کننده‌ای از نقض حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقلیت‌ها دریافت می‌کند. به عنوان مثال، جوامع کردی، عرب اهوازی و ترک آذری نگران محدود بودن آموزش‌های موجود به زبان‌های مادری خود هستند. علاوه بر این، وی از بازداشت خودسرانه زهرا محمدی آموزگار زبان کردی از 23 مه 2019 نگران است. در حالی که گزارش‌ها حاکی است که دستگیری وی با آموزش او به زبان کردی مرتبط بوده است، دولت خاتم محمدی را متهم به همکاری با احزاب مخالف غیرقانونی کرده است. گزارشگر ویژه همچنین بر اساس گزارش‌های دریافتی مبنی بر پذیرفته‌شدن دانشجویان بهائی در ورود به دانشگاه، علیرغم موفقیت در امتحانات ورودی، نگران محرومیت از حق تحصیل برای اقلیت‌های مذهبی است.

⁶⁹ <https://iranhumanrights.org/2019/08/iran-releases-detained-stadium-ban-protesters-as-hardliners-cheer-on-discriminatory-policy/>;
<https://pirooznews.com/%D9%85%D8%B9%D8%A7-%D9%88%D9%86-%D8%B1%D8%A6%DB%8C%D8%B3-%D8%AC%D9%85%D9%87%D9%88%D8%B1-%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%B9%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D9%88%D8%B1%D9%88%D8%AF-%D8%B2%D9%86%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%87/>.

⁷⁰ www.isna.ir/news/98051507626/.

⁷¹ www.hrw.org/news/2019/10/04/iran-stadium-seating-cap-endangers-women.

⁷² www.hrw.org/news/2019/09/09/woman-banned-stadiums-iran-attempts-suicide.

⁷³ www.bbc.com/news/world-middle-east-43243414.

⁷⁴ <https://iranhumanrights.org/2019/08/iran-releases-detained-stadium-ban-protesters-as-hardliners-cheer-on-discriminatory-policy/>.

⁷⁵ <https://rc.majlis.ir/fa/news/show/1206670>.

سوم: شرایط بازداشت‌ها

45. جمهوری اسلامی ایران عضو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی؛ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛ کنوانسیون حقوق کودک و کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت است. این معاهدات، همراه با طیف وسیعی از اسناد دیگر، چارچوبی را برای حفظ حقوق افراد زندانی و بازداشت شده ایجاد کرده‌اند. به عنوان مثال، مجمع عمومی، حداقل استانداردهای قانونی سازمان ملل متحد در رفتار با زندانیان (مقررات نلسون ماندلا)⁷⁶، مجموعه اصول حمایت از همه افراد تحت هر شکل از بازداشت یا حبس⁷⁷، اصول اساسی رفتار با زندانیان⁷⁸ و قوانین سازمان ملل متحد در مورد رفتار با زنان زندانی و تدابیر غیر سالب آزادی برای زنان متخلف (قوانین بانکوک)⁷⁹ را به تصویب رسانده است.

الف) نقض حقوق مدنی و سیاسی

1. منع دسترسی به وکیل

46. برای افرادی که تحت بازجویی قرار می‌گیرند، بسیار حیاتی است که به محض دستگیری و در طول مراحل تحقیقات پیش از محاکمه به وکیل منتخب خود دسترسی داشته‌باشند.⁸⁰ اعضای اقلیت‌های قومی و زبانی گزارش داده‌اند که به آنان اجازه داده نشده از وکلای مترجمانی که به زبان آنان صحبت می‌کنند کمک بگیرند، و این امر موجب شده که آنان بیشتر مستعد پذیرش امضای اعترافات اجباری تحت فشار شوند. مجرمین کودک به ویژه آسیب‌پذیر هستند و به همین دلیل بیشتر در معرض ارباب و فشار برای اعتراف هستند.⁸¹

47. در ماده ۱۹۰ قانون آیین دادرسی کیفری، حق افراد متهم به استفاده از وکیل در مرحله تحقیقات مقدماتی تضمین شده است. اما ماده 48 این حق را تعدیل کرده است چرا که طبق آن، افراد متهم به جرایم علیه امنیت ملی، جرایم قابل مجازات با مرگ، حبس ابد یا قطع عضو، یا جرایم سیاسی یا رسانه‌ای در مرحله تحقیقات مقدماتی تنها می‌توانند وکیل خود را از بین وکلای رسمی دادگستری از لیستی که از قبل مورد تأیید رئیس قوه قضائیه شده است، انتخاب نمایند. گزارشگر ویژه نگران است که ماده 48 نه تنها استقلال حرفه وکالت را تضعیف می‌کند، بلکه مانعی جدی برای دسترسی به روندی قانونی و حق دادرسی عادلانه ایجاد می‌کند.⁸² اصلاحیه‌ای پیشنهادی برای ماده 48 با هدف به تأخیر انداختن دسترسی به هر گونه نمایندگی قانونی به مدت ۲۰ روز برای بازداشت‌شدگان با اتهامات مربوط به جرایم امنیت ملی، تروریسم یا فساد مالی،⁸³ دسترسی به مشاوره حقوقی را در طول مراحل پیش از محاکمه محدودتر می‌کند، به خصوص این که این مدت ۲۰ روز قابل تمدید نیز هست.⁸⁴

2. استفاده از شکنجه برای اعتراف‌گیری

48. گزارشات ارسالی به گزارشگر ویژه مؤید استفاده از شکنجه و رفتارهای بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز یا مجازات برای اعتراف‌گیری در مراحل بازجویی است. طبق مقررات قانون مجازات اسلامی، اعتراف‌گیری اجباری تحت شکنجه ممنوع و بعنوان ادله غیرقابل قبول است.⁸⁵ از سوی دیگر، هر چند که قانون بی‌اعتبار شناختن اعترافات اجباری به عنوان مدرک جرم در نظر اول قابل تقدیر است، اما به نظر می‌رسد سایر مقررات قانونی، دستگاه‌های انتظامی و قضایی را به اعتراف‌گیری، از جمله تحت شکنجه یا فشار، و استناد کردن به آن ترغیب می‌کند. مطابق ماده 171 قانون مجازات اسلامی، اگر شخص متهم به ارتکاب جرم اعتراف کند، اعتراف وی قابل قبول است و نیازی به ادله بیشتر نیست. مطابق ماده 360 قانون آیین دادرسی کیفری نیز، اگر متهم صریحاً به ارتکاب جرم اقرار کند به گونه‌ای که هیچ تردیدی نسبت به اعتراف باقی نماند، دادگاه حکم خود را بر اساس اعتراف به گناه اعلام خواهد کرد. گزارشگر ویژه از این امر ابراز نگرانی می‌کند که مجموع مواد فوق‌الذکر از قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی

⁷⁶ Resolution 70/175, annex.

⁷⁷ Resolution 43/173, annex.

⁷⁸ Resolution 45/111, annex.

⁷⁹ Resolution 65/229, annex.

⁸⁰ See the International Covenant on Civil and Political Rights, art. 14 (3) (b) and (d); Human Rights Committee, general comment No. 32 (20017) on the right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, paras. 32, 34, 37 and 38; and the United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems (General Assembly resolution 67/187, annex).

⁸¹ A/HRC/40/67, para. 55.

⁸² A/HRC/34/65, para. 45.

⁸³ www.amnesty.org/en/documents/mde13/0379/2019/en/.

⁸⁴ A/74/273, para. 12.

⁸⁵ Islamic Penal Code, arts. 168–169.

کیفری به صورت نهادینه شده انتظاری قوی برای اعتراف‌گیری و استناد به آن برای صدور حکم ایجاد کرده‌است که به نوبه خود منجر به نقض جدی عدالت کیفری و حقوق متهم شده‌است. گزارشگر ویژه مطلع شده که قضات غالباً از شواهد ارایه‌شده راضی نیستند و در عوض ترجیح می‌دهند اعترافات متهم را داشته باشند، و اینکه در بیشتر موارد، تنها به اعترافات متهم بعنوان ادله اصلی یا تنها مدرک موجود علیه او استناد شده‌است.

3. ارایه خدمات درمانی مشروط به اعتراف

49. بر اساس شنیده‌های گزارشگر ویژه، مقامات امنیتی و اطلاعاتی از جمله وزارت اطلاعات و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در بسیاری از موارد، دسترسی به مراقبت‌های پزشکی برای بازداشت‌شدگان و زندانیان را منع کرده و یا ارایه خدمات درمانی یا انتقال بیمار زندانی به بیمارستان را مشروط به اعتراف او کرده‌اند.⁸⁶ موارد پرونده‌های نازنین زاغری-راتکلیف،⁸⁷ /حمدرضا جلالی⁸⁸ و بازداشت شده سابق هما هودفر⁸⁹ مصداق بارز محروم کردن اشخاص از مراقبت‌های پزشکی یا تأخیر در ارایه آن به علت تلاش برای اخذ اعتراف یا تحمیل مجازات بوده‌است. تلاش برای اعتراف‌گیری به عنوان شرط ارایه مراقبت‌های درمانی و پزشکی، نقض صریح قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران،⁹⁰ مقررات نلسون ماندلا و ممنوعیت مطلق شکنجه و سایر رفتارهای خشن، غیر انسانی یا تحقیرکننده یا مجازات‌های ظالمانه، غیر انسانی یا تحقیرآمیز در قوانین بین‌المللی است. دولت این ادعاها را رد می‌کند و اظهار می‌دارد که هر سه فرد به مراقبت‌های پزشکی دسترسی داشته‌اند و دارند، و این حق مطابق با مواد 102 و 103 آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌های ایران (مقررات زندان) تضمین شده است.⁹¹

50. گزارشگر ویژه اطلاعات نگران‌کننده‌ای دریافت کرده‌است مبنی بر این که چندین زندانی از دریافت مراقبت‌های پزشکی برای درمان جراحات وارده در بازجویی‌های انجام شده توسط مأمورین اطلاعاتی یا امنیتی، محروم شده‌اند. گزارشاتی از شکنجه از جمله ضرب و شتم، لگد زدن، مشت زدن، سیلی زدن و آویختن از بازوها و پاها دریافت شده‌است. یکی از بازداشت‌شدگان سابق در بازداشتگاه اطلاعات زاهدان به گزارشگر ویژه گفته است که توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شکنجه شده‌است و به او یک «تخت پزشکی» نشان داده شده‌است که زندانیان به آن بسته و شکنجه شده‌اند و در معرض اعدام ساختگی با حلق‌آویز کردن قرار گرفته‌اند.

4. پخش اعترافات اجباری

51. گزارشگر ویژه از رویه پخش عمومی اعترافات اجباری نگران است. مقامات ایران در پخش اعترافات اجباری و اظهار توبه زندانیان سیاسی در شبکه‌های تلویزیونی دولتی و سایر رسانه‌ها سابقه زیادی دارند. اعترافات پخش‌شده در رسانه‌هایی که از بودجه دولتی ارتزاق می‌کنند، اغلب تحت شکنجه یا رفتارهای ظالمانه، غیر انسانی، تحقیرآمیز یا تحت فشار اخذ شده‌است. پخش تلویزیونی اعترافات، نقض صریح مفاد ماده 7 میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و مقرراتی است که هیچگونه معافیت یا حق تحفظی در آن مجاز نیست و جمهوری اسلامی ایران به آنان ملحق شده است. این عمل همچنین ماده 9 و نیز مقررات دادرسی منصفانه مندرج در ماده 14 میثاق، همچنین اصول 37، 38 و 39 قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ماده 91 قانون آیین دادرسی کیفری را نقض می‌کند.

52. نقض مقررات مذکور به ویژه در مواردی که بازداشت‌شدگان به جرایمی با مجازات‌های سنگین مانند اعدام متهم شده‌اند، نگران‌کننده‌تر است. پخش اعترافات /حمدرضا جلالی، استاد دانشگاه سوئدی-ایرانی به جاسوسی علیه جمهوری اسلامی ایران از تلویزیون دولتی در سامبر سال 2017، پنج روز پس از تایید حکم اعدام او در دیوان عالی کشور با روندی عجولانه و مخفی و بدون اجازه ارایه دادخواست از طرف وکیل، صورت گرفت.⁹² گزارش شده‌است که آقای جلالی پس از آن که بازجویان به او گفته‌اند تنها در صورت اعتراف در مقابل دوربین از زندان افرادی آزاد خواهد شد، اقدام به ضبط اعترافات تحت فشار کرده‌است. در موارد دیگر، از اعترافات تلویزیونی برای محروم کردن افراد بازداشت‌شده از حقوق ناشی از روند دادرسی استفاده می‌شود؛ افراد در چنین مواردی،

⁸⁶ www.amnesty.org/en/documents/mde13/4196/2016/en/.

⁸⁷ www.theguardian.com/news/2019/jul/17/nazanin-zaghari-ratcliffes-husband-fears-she-will-be-forced-to-confess.

⁸⁸ www.amnesty.org/download/Documents/MDE1303592019ENGLISH.pdf.

⁸⁹ www.amnestyusa.org/press-releases/amnesty-international-welcomes-release-of-dr-homa-hoodfar-from-prison-in-iran/.

⁹⁰ Constitution of the Islamic Republic of Iran, art. 39.

⁹¹ <http://prisons.ir/%D9%82%D9%88%D8%A7%D9%86%DB%8C%D9%86-%D9%88-%D8%A2%DB%8C%DB%8C%D9%86-%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D9%87%D8%A7%D8%A2%DB%8C%DB%8C%D9%86-%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D8%B3%D8%A7%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%B2%D9%86%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D9%87%D8%A7/>

⁹² www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-42387308 and www.amnesty.org/en/latest/news/2017/12/iran-upholding-academics-death-sentence-in-secret-shows-utter-contempt-for-right-to-life/.

بدون دسترسی به مشاوره حقوقی، اظهاراتی در متهم کردن خود به صورت علنی بیان می‌کنند و در نتیجه "گناهکار بودن" خود را بدون آنکه محاکمه‌ای انجام شود، اعلام می‌کنند.

53. در سال 2019، زنائی که به دلیل شرکت در کارزار چهارشنبه‌های سفید و ظاهر شدن بدون روسری در فضای مجازی بازداشت شده بودند، تحت شکنجه و بدرفتاری قرار گرفتند تا در مقابل دوربین به «گناه» خود اعتراف و به کارزار فوق اعتراض کنند تا از تلویزیون دولتی پخش شود.⁹³ در اکتبر سال 2019، تلویزیون ایران بیانیه‌ای را از سوی روح‌الله زم، مدیر کانال تلگرامی ضددولتی/امنیتی پخش کرد که در آن او از اعتماد به دولت‌های فرانسه و کشورهای دیگر ابراز «ندامت» کرد.⁹⁴ گزارش شده است که آقای زم با روش‌های نیرنگ‌آمیز از فرانسه، که در آنجا وضعیت پناهنده داشت، برای رفتن به عراق متقاعد شده است و در عراق توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی دستگیر و به جمهوری اسلامی ایران بازگردانده شد.⁹⁵ در سپتامبر 2019، مجلس طرح ممنوعیت پخش اعترافات اشخاص از رسانه‌های دولتی قبل از محاکمه را مطرح کرد که همچنان مسکوت مانده است.⁹⁶ این لایحه به اعترافات زندانیان متهم به جرایم سیاسی و امنیتی می‌پردازد و هدف از آن ممنوعیت پخش اعترافات زندانیان است و برای افراد دست‌اندرکار ضبط و پخش این اعترافات مجازات حبس بین شش ماه تا سه سال، و به علاوه، انفصال از خدمت و محرومیت از یک تا ۵ سال از مشاغل حکومتی در نظر گرفته است.⁹⁷

5. زندان انفرادی

54. زندان انفرادی، بسته به اهداف، مدت و شرایط آن، ممکن است به مثابه شکنجه یا سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز در نظر گرفته شود.⁹⁸ مقررات نلسون ماندلا دستورالعمل‌های مفصلی را در مورد سلول‌های انفرادی، که تعریف آن حبس زندانیان به مدت 22 ساعت یا بیشتر در روز بدون تماس انسانی مؤثر است، و زندان انفرادی طولانی‌مدت، که به حبس انفرادی به مدت بیش از 15 روز متوالی تعریف می‌شود (مقرره 44)، ارایه می‌دهد. مطابق مقررات نلسون ماندلا، زندان انفرادی فقط باید در موارد استثنایی به عنوان آخرین راحل، برای مدت زمان کوتاه، با بررسی یک نهاد مستقل و فقط با مجوز یک مقام ذیصلاح به کار گرفته شود. علاوه بر این، حبس انفرادی باید در مورد زندانیانی که دارای معلولیت ذهنی یا جسمی هستند و شرایط آنان با حبس انفرادی تشدید می‌شود، ممنوع شود (مقرره 45). ممنوعیت استفاده از سلول‌های انفرادی برای زنان و کودکان که در سایر استانداردهای سازمان ملل متحد درباره عدالت کیفری و پیشگیری از جرم به آن اشاره شده است نیز باید رعایت شود.⁹⁹ دولت در نظرات خود اظهار داشته که حبس انفرادی فقط در موارد نادر در طول تحقیقات قضایی و همچنین بعنوان مجازات در بازداشتگاه‌ها به مدت حداکثر 20 روز مورد استفاده قرار می‌گیرد که به همین دلیل ممکن است مطابق با مقررات نلسون ماندلا، محکومیت انفرادی طولانی محسوب شود. دولت همچنین خاطر نشان کرد که این اقدامات تنبیهی بیشتر در موارد جرایم امنیت ملی به کار می‌رود و زندانیان از تمام حقوق خود برخوردار هستند.

55. کمیته حقوق بشر یادآور شده است که حبس انفرادی طولانی‌مدت افراد بازداشتی یا زندانی ممکن است مصداق اقدامات ممنوع شده در ماده 7 این میثاق باشد.¹⁰⁰ مطابق اصول اساسی رفتار با زندانیان، تلاش برای لغو حبس انفرادی به عنوان مجازات، یا محدود کردن کاربرد آن، باید انجام و تشویق شود (اصل ۷). گزارشگر ویژه همچنان نگران گزارش‌های مربوط به شکنجه و رفتارهای بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز با زندانیانی است که در حبس انفرادی متحمل می‌شوند که نقض قوانین بین‌المللی حقوق بشر است.¹⁰¹

56. يك زندانی سابق و فعال دانشجویی که چهار ماه را در زندان اوین در سلول انفرادی به سر برده است، گزارش داد در يك سلول بدون پنجره به ابعاد 2 متر در 3 متر حبس شده بود. او گزارش داد سلول به صورت 24 ساعته با نور مصنوعی روشن نگه‌داشته می‌شد و در 24 ساعت شبانه روز فقط دو بار به او اجازه داده می‌شد از سرویس بهداشتی استفاده کند. او برای استفاده از سرویس بهداشتی باید دکمه‌ای را فشار می‌داد تا شخصی برای بردن او بیاید، اما گاهی اوقات آن فرد دو یا سه ساعت بعد از فشردن دکمه می‌آمد؛

⁹³ www.amnesty.org/en/latest/news/2019/07/iran-cruel-campaign-to-extract-propaganda-confessions-from-protesters-against-compulsory-veiling/.

⁹⁴ www.ft.com/content/a9247a7c-f0b4-11e9-ad1e-4367d8281195.

⁹⁵ Ibid. and www.reuters.com/article/us-iran-opposition-arrest/iran-says-it-captures-exiled-journalist-who-supported-2018-un-rest-idUSKBN1WT1JT.

⁹⁶ https://iranhumanrights.org/2019/11/no-action-yet-in-parliament-on-bill-to-ban-broadcast-of-confessions-during-investigations/.

⁹⁷ https://twitter.com/mah_sadeghi/status/1178262783030435840.

⁹⁸ The Nelson Mandela Rules, rules 43–45.

⁹⁹ See the United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, para. 67, and the Bangkok Rules, rule 22.

¹⁰⁰ General comment No. 20 (1992) on the prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, para. 6.

¹⁰¹ A/66/268, paras. 76 and 87–88.

در نتیجه و به ناچار، او در نوشیدن آب امساک می‌کرد. آن وضعیت باعث مشکل در کلیه‌ها و دستگاه گوارش او شد، به طوری که حتی پس از آزادی از زندان ادامه یافت و در حقیقت، با وجود این‌که بعداً تحت درمان قرار گرفت، هرگز بهبود نیافته است.

57. یکی دیگر از بازداشت‌شدگان سابق، که یک فعال زن حقوق دگرباشان جنسی (افراد همجنس‌گرا، دوجنس‌گرا و تراجنسیتی) و برابری جنسیتی بود و 19 روز را در سلول انفرادی در بند 209 زندان اوین گذرانده بود، به گزارشگر ویژه گفت که در سلولی به ابعاد 2 متر در 3 متر حبس شده بود و در 15 روز اول بازداشت به او اجازه تماس گرفتن با خانواده یا دنیای خارج ن داده بودند. او اجازه نداشت کتاب داشته باشد. در سرویس بهداشتی فقط آب داغ در لوله بود و سلول او 24 ساعته با نور مصنوعی روشن بود. در آنجا او دچار اختلال اضطراب شد و در نتیجه به او حملات عصبی دست می‌داد. به این علت او را به درمانگاه زندان بردند و به او دارو دادند. فرد دیگری گزارش داده است که به مدت 83 روز در بند 209 در سلول انفرادی بسر برده است. او در سه هفته اول فقط به سرویس بهداشتی دسترسی داشت. برای این منظور باید زنگی را فشار می‌داد تا شخصی او را با چشمان بسته به دستشویی ببرد. در آن مدت از ملاقات محروم بود. پدر و مادر او هر هفته برای ملاقات او می‌آمدند، اما هر بار آنان را بازمی‌گردانند. بازداشت‌شده دیگری (مذکر) که در سلول انفرادی در زندان زاهدان حبس شد، به مدت 30 روز اجازه نیافت با خانواده خود صحبت کند.

6. ملاقات‌ها، شنود مکالمات و محرومیت از مرخصی

58. یکی دیگر از موارد نقض آیین‌نامه سازمان زندان‌های جمهوری اسلامی ایران و قوانین بین‌المللی، روش خودسرانه‌ای است که در آن مجوزهای ملاقات و ارتباط تلفنی با خانواده‌ها لغو می‌شود یا به تأخیر می‌افتد. به عنوان مثال، مسئولان زندان اغلب زنان بازداشت‌شده را از امکان ملاقات با فرزندانشان به عنوان روشی تشبیهی محروم می‌کنند. به گزارشگر ویژه اطلاع داده شده است که مسئولان زندان اوین از زمان انتصاب رئیس جدید زندان، محدودیت‌های جدیدی را در مورد ملاقات‌های خانوادگی اعمال کرده‌اند. پیش از این، کودکان چهارشنبه‌ها اجازه ملاقات با مادران خود را داشتند اما اکنون فقط یکشنبه‌ها می‌توانند این کار را انجام دهند، این تنها روزی است که همه اعضای خانواده می‌توانند با بازداشت‌شدگان ملاقات کنند. این ملاقات‌ها در یک سالن عمومی بزرگ و بدون حصار بین خانواده‌ها برای حفظ حریم خصوصی صورت می‌گیرد.

59. گزارشگر ویژه گزارش‌هایی دریافت کرده است مبنی بر این که نگهبانان زندان، مکالمات تلفنی را از پشت یک شیشه شنود می‌کنند. بر اساس ماده 221 آیین‌نامه سازمان زندان‌ها، محکومان به جرایم مربوط به اقدام علیه امنیت ملی از مرخصی محروم هستند. با توجه به این‌که اکثر زندانیان سیاسی به اتهام جرایم مربوط به امنیت ملی محکوم شده‌اند، همگی از استفاده از مرخصی محروم می‌شوند.

ب) شرایط عمومی زندانها و بازداشتگاه‌ها

1. ازدحام بیش از حد و مشکلات بهداشتی

60. گزارشگر ویژه به طور مداوم اطلاعاتی از ازدحام در زندان‌های ایران را دریافت کرده است. حسین پورمند، مدیر کل قضایی سازمان زندان‌های کشور، تعداد کل زندانیان کشور را 189 هزار و 500 نفر اعلام کرده که 27.7 درصد بیش از ظرفیت رسمی زندان‌ها است. این ارقام پس از آزادی 61 هزار زندانی در عفو عمومی به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در فوریه 2019 و پیش از آخرین موج بازداشت‌های ناشی از اعتراضات نوامبر 2019 منتشر شد.¹⁰² کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد بر موضع ثابت سازوکارهای بین‌المللی و منطقه‌ای حقوق بشری اشاره کرده است که بر اساس آن، ازدحام بیش از حد منجر به شرایطی می‌شود که در آن زندانیان ملزم به زندگی برای مدت طولانی در شرایط رقت‌انگیز، نامناسب برای کرامت و وجود انسانی می‌شوند و ممکن است منجر به نقض منع مطلق شکنجه شود.¹⁰³ ازدحام بیش از حد منشاء عفونت‌ها و بیماری است و همچنین با گسترش بیماری‌های عفونی و مسری از جمله سل،¹⁰⁴ اچ‌آی‌وی و هپاتیت‌سی¹⁰⁵ مرتبط بوده است. یک زندانی سابق در زندان اوین از درویش گنابادی به گزارشگر ویژه از یک سالن زندان با ظرفیت گنجایش 150 نفر سخن گفته است که بیش از 400 زندانی را در خود جای داده است.

61. گزارشگر ویژه نگران وضعیت عدم بهداشت در زندان‌ها است که منجر به بروز بیماری‌ها و مشکلات پوستی می‌شود. زندانیان زن از فقدان محصولات بهداشتی زنانه شکایت کرده‌اند که به طور قابل‌توجهی بر بهداشت شخصی آنان تأثیر می‌گذارد. یک

¹⁰² www.mashregnews.ir/news/955211/.

¹⁰³ A/HRC/36/28, para. 31.

¹⁰⁴ A/HRC/23/41/Add.1, para. 43.

¹⁰⁵ A/65/255, para. 29.

زندانی سابق در ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ، شرایط زندان را «تکان دهنده» توصیف کرد و افزود: مقامات زندان لباس و کفش زندانیان را می‌گرفتند و فقط زندانیانی لباس بر تن داشتند که اعضای خانواده آنان برایشان لباس آورده بودند. به گفته یک زندانی سابق دیگر، سلول‌ها به شپش، ساس و سوسک آلوده بودند و تنها یک فرصت دو ساعته وجود داشت که 400 نفر بتوانند دوش بگیرند. در طی دو سال حبس در ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ، تنها یک بسته بهداشتی بین زندانیان توزیع شد. یکی دیگر از بازداشت‌شدگان سابق زندان اوین هم شکایت کرده است که به مدت سه ماه به او اجازه داده نمی‌شد که لباس زندان خود را عوض کند. او اجازه داشت لباس‌های خود را بشوید اما هیچ ماده شوینده‌ای برای این کار در اختیار نداشت. یک زندانی سیاسی سابق در زندان زاهدان به گزارشگر ویژه گفته است که به هر زندانی یک مسواک داده می‌شد اما مجبور بودند سایر وسایل از جمله صابون را بخرند. وی به گزارشگر ویژه گفت فقط 12 تخت برای خواب وجود داشته و به همین دلیل بیشتر زندانیان مجبور بودند روی زمین بخوابند. از آنجا که برای 200 نفر فقط 10 توالی وجود داشت، همیشه باید در صف‌های طولانی می‌ایستادند. کسانی که از بستگان خود پولی دریافت می‌کردند می‌توانستند اقلام بهداشتی و مواد غذایی بیشتری خریداری کنند.

2. غذا و آب

62. گزارشگر ویژه در طی مصاحبه‌های خود با زندانیان سیاسی، نگرانی‌های جدی در مورد کیفیت و کمیت مواد غذایی ارایه شده به این زندانیان را شنیده است. به طور خاص، زندانیان سیاسی در زندان قرچک در گفتگو با گزارشگر ویژه از کیفیت نامطلوب و ناکافی غذاهای تهیه شده شکایت داشتند. به گزارشگر ویژه گفته شد که در زندان قرچک، زندانیان را به خرید و خوردن کنسرو ماهی تن حرارت داده شده و اداری می‌کردند و کیفیت آب آنقدر بد بوده است که زندانیان دچار زخم معده می‌شدند. غذا بسیار گران بود، و این امر باعث تبعیض نسبت به زندانیان فقیرتر می‌شد. شکایات مشابهی درباره کیفیت پایین و مقدار ناکافی غذا در سایر بازداشتگاه‌ها دریافت شده است. یک زندانی مرد که سابقاً در زندان اوین محبوس بوده است به گزارشگر ویژه گفته است که در طی 11 روز بازداشت حتی یک بار گوشت، میوه، سبزیجات یا شیر برای او فراهم نشده است. وی به گزارشگر ویژه گفت که زندانیان مجبور بودند برای داشتن سطح تغذیه‌ای مناسب، مواد غذایی خود را خریداری کنند که با قیمتی بسیار بالاتر از فروشگاه‌های خارج از زندان به فروش می‌رسید. تأمین مواد غذایی با چنین کیفیت نامناسب و مقادیر ناکافی، و اداری کردن زندانیان به خرید مواد غذایی، نقض مقررات نلسون ماندلا و مواد 93 و 95 آیین‌نامه سازمان زندان‌ها است. طبق مقررات نلسون ماندلا، کلیه زندانیان باید در ساعات معمول از مواد غذایی با ارزش غذایی کافی برای سلامتی و قدرت، با کیفیت سالم و به خوبی تهیه و سرو شده برخوردار شوند (مقرره 22 (1)). علاوه بر این، آب آشامیدنی باید برای هر زندانی در هر زمان که به آن احتیاج داشته باشد، فراهم شود (مقرره 22 (2)).

3. محرومیت از مراقبت‌های پزشکی

63. جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک دولت عضو میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، جمهوری اسلامی ایران از نظر قانونی موظف به رعایت، حمایت و احقاق حق برخورداری از بالاترین استاندارد بهداشت و سلامت جسمی و روانی برای همه، از جمله زندانیان و بازداشت‌شدگان است (ماده 12).¹⁰⁶ مطابق مقررات نلسون ماندلا، فراهم کردن مراقبت‌های بهداشتی و درمانی برای زندانیان وظیفه دولت است و زندانیان باید از خدمات درمانی با همان استانداردهای موجود در جامعه بهره‌مند شوند و این خدمات باید به صورت رایگان و بدون تبعیض و بدون در نظر گرفتن وضعیت قانونی زندانیان به آنان ارایه شود (مقرره 24 (1)). علاوه بر این، همه زندان‌ها باید در موارد فوریت‌های پزشکی، دسترسی سریع به مراقبت‌های پزشکی را تضمین کنند. زندانیانی که نیاز به معالجه تخصصی یا جراحی دارند باید به مراکز تخصصی یا بیمارستان‌های غیرنظامی منتقل شوند. زندان‌هایی که دارای امکانات بیمارستانی خاص خود هستند، باید از پرسنل و تجهیزات کافی برخوردار باشند تا زندانیان ارجاع شده به آنان خدمات درملی و مراقبتی مناسب دریافت کنند (مقرره 27 (1)). زندانیانی که به درمان تخصصی نیاز دارند، در صورتی که چنین خدماتی در زندان در دسترس نباشد، باید به مراکز درمانی تخصصی یا بیمارستان‌های خارج از زندان منتقل شوند. مطابق با مجموعه اصول حمایت از افراد تحت هرگونه اشکال بازداشت یا حبس (اصل 24) و مقررات نلسون ماندلا (مقرره 24 (1))، مراقبت‌های بهداشتی و درمان ارایه شده به افراد بازداشت‌شده باید رایگان باشد. عدم ارایه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی کافی به زندانیان ممکن است مصداق نقض منع اکید شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های خشن، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، از جمله تحت ماده 7 میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی محسوب شود.

¹⁰⁶ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, general comment No. 14 (2000) on the right to the highest attainable standard of health, para. 34.

۶۴. آیین‌نامه سازمان زندان‌ها چارچوبی جامع برای ارایه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی به زندانیان ارایه می‌کند و اگر به طور کامل رعایت شود، تا حد زیادی مطابق با استانداردهای بین‌المللی در رابطه با شرایط زندان است. با این حال، در عمل، این مقررات به طور مداوم و به میزان قابل‌توجهی نقض می‌شود.

۶۵. زندان‌های ایران تنها می‌توانند امکانات اولیه پزشکی را تامین کنند. بنابراین زندانیان با شرایط پزشکی جدی یا باید توسط پزشک متخصص در زندان معاینه شوند یا به بیمارستان‌های خارج از زندان منتقل شوند. به گزارشگر ویژه گفته شده است که نخایر دارویی در مانگاه‌های زندان بی‌کیفیت، تاریخ‌گذشته و ناکافی هستند و کارکنان مربوطه عموماً آموزش ندیده‌اند یا به زندانیان، به خصوص زندانیان سیاسی، کمکی نمی‌کنند. پزشکان متخصص به طور نامنظم در زندان حضور دارند و در نتیجه بسیاری از زندانیان، حتی آنان که وضعیت وخیمی دارند و نیازمند رسیدگی فوری هستند، باید مدت‌های طولانی در نوبت معاینه منتظر باقی بمانند. چندین زندانی به گزارشگر ویژه گفته‌اند که پزشکان متخصص تحت فشار محدودیت‌های زمانی قرار می‌گیرند. او همچنین گزارش‌هایی مبنی بر معاینه نکردن بیماران با شرایط وخیم، تأخیرهای زیاد و کم‌اهمیت جلوه‌دادن و برخورد تحقیرآمیز نسبت به شرایط سلامتی زندانیان دریافت کرده است. بنا به گزارش‌ها، برخی اوقات پزشکان متخصص از تجویز آزمایش‌های تشخیصی یا داروهای ضروری امتناع ورزیده و در عوض داروهای آرامبخش معمولی تجویز کرده‌اند.

۶۶. گزارشگر ویژه گزارش‌های نگران‌کننده‌ای دریافت کرده است مبنی بر این که به زندانیان با بیماری‌های قلبی و شناخته‌شده هیچگونه مراقبت‌های پزشکی و درمانی ارایه نمی‌شود. در حالی که تصدیق شده است زندانیان با بیماری‌های جدی باید به بیمارستان‌های خارج از زندان محل آن بازداشت خود منتقل شوند، اما این انتقال‌ها باید ابتدا توسط در مانگاه زندان و سپس توسط رئیس زندان و معلون دادستان زندان تأیید شود.¹⁰⁷ گزارش شده است که برخی اوقات مقامات زندان به زندانیان اطلاع می‌دهند که مقامات دادستانی یا مقامات اطلاعاتی، بر خلاف هنجارهای بین‌المللی حقوق بشر، از اعطای مرخصی پزشکی یا مجوز بستری شدن زندانیان در بیمارستان خودداری کرده‌اند. همچنین گزارش‌هایی دریافت شده است مبنی بر این که داروهایی که خانواده‌های زندانیان بازداشت شده برای آنان تهیه کرده‌اند، با هدف مجازات زندانیان به دست آنان رسانده نمی‌شود. گزارشگر ویژه همچنین اطلاعات نگران‌کننده‌ای دریافت کرده است که مقامات زندان از ارایه معاینات منظم به زندانیان خودداری می‌کنند.

۶۷. گزارشگر ویژه شواهدی نگران‌کننده در نقض آیین‌نامه سازمان زندان‌ها دریافت کرده است که زندانیانی که در بیمارستان بستری یا تحت درمان بوده‌اند، وادار شده‌اند معالجه خود را نیمه‌تمام گذاشته و بر خلاف توصیه‌های پزشکی به زندان بازگردند. یک نمونه نمایانگر این وضعیت، مورد آقای صادقی در زندان رجایی‌شهر است که با وجود شکایت ایشان از درد شدید در ناحیه آرنج و شانه به مدت ۱۸ ماه، مقامات زندان تا ماه مه سال ۲۰۱۸ او را از دریافت معاینه پزشکی محروم کرده بودند.¹⁰⁸ حتی پس از آن که به او اجازه انجام معاینات پزشکی داده شد، تنها وقتی اجازه یافت تا مدت کوتاهی به پرونده پزشکی خود نگاه کند، متوجه وجود توموری در بدن خود شد. به آقای صادقی در سپتامبر ۲۰۱۸ اجازه عمل جراحی سرطان داده شد اما بنا بر گزارش‌ها، مقامات زندان با وجود تشخیص متخصصان پزشکی به نیاز فوری او به عمل جراحی، عمل او را به تأخیر انداختند. علاوه بر این، مقامات زندان برخلاف توصیه‌های پزشکی مبنی بر اینکه او باید بعد از عمل جراحی برای بررسی نیاز به درمان بیشتر به مدت ۲۵ روز در بیمارستان بماند، او را سه روز پس از عمل به زندان بازگرداند. بنا بر گزارش‌ها، مقامات زندان در ۲۲ سپتامبر ۲۰۱۸ مانع انجام معاینه پیگیری متخصص او شدند و ایشان فقط اجازه یافت توسط یک پزشک عمومی معاینه شود. بعد از آن یک عفونت جدی در بدن او تشخیص داده شد که در صورت بستری شدن در بیمارستان قابل پیگیری بود. گزارش‌ها حاکی از آن است که وی از آن زمان بارها از خدمات پزشکی و درمانی برای سرطان و هم برای این عفونت محروم شده است، و اکنون بازوی او تغییر رنگ داده و بی‌حرکت شده است. همچنین شواهدی مبنی بر استفاده غیرضروری از خشونت، مانند استفاده از دستبند و زنجیر بر پای زندانیان سیاسی هنگام معالجه در بیمارستان دریافت شده است. مقررات نلسون ماندلا، به طور خاص قوانین ۴۷ و ۴۸، استفاده از زنجیر، دستبند یا دیگر ابزار محدودکننده که ذاتاً تحقیرآمیز یا درناک هستند را ممنوع اعلام کرده است.

¹⁰⁷ Ibid., art. 103.

¹⁰⁸ www.amnesty.org/en/documents/mde13/8687/2018/en/; www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24813&LangID=E.

چهارم: نتایج و توصیه‌ها

الف) وضعیت حقوق بشر

68. گزارشگر ویژه به دولت، دستگاه قضایی و مجلس اقدامات زیر را توصیه می‌کند:

(الف) انجام تحقیقات فوری، مستقل و بیطرفانه در مورد کلیه اعمال خشونت‌آمیزی که در طول اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹ انجام شده‌است، از جمله مرگ معترضان و مرگ‌های گزارش‌شده در بازداشت، و رسیدگی به گزارش‌های مربوط به بدرفتاری و نیز بازخواست مسئولین امر به پاسخگو بودن نسبت به اعمال خود؛

(ب) تضمین آزادی همه افرادی که برای اعمال صلح‌آمیز حق بر آزادی عقیده، بیان، اجتماعات و انجمن دستگیر شده‌اند، از جمله دستگیرشدگان اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹، و همچنین تضمین این که مقامات بازداشت‌کننده فوراً محل و وضعیت بازداشت‌شدگان را به خانواده‌هایشان گزارش دهند؛

(پ) انجام هر اقدام لازم برای کاهش اثرات تحریم‌های اقتصادی و رعایت تعهدات جمهوری اسلامی ایران تحت میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، از جمله حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر و ایجاد سازوکارهای مالی شفاف برای تضمین استمرار خرید دارو و سایر اقلام ضروری بشردوستانه؛

(ت) تا لغو کامل مجازات اعدام، استفاده تنبیهی از این مجازات برای همه جرایم، به جز جرایم بسیار جدی مربوط به قتل‌های عمد، متوقف شود و در احکام اعدام همه افراد محکوم به جرایم غیر از قتل عمدی تخفیف داده شود؛

(ث) تضمین حفاظت از زندانیان و بازداشت‌شدگان در برابر هرگونه شکنجه و بدرفتاری و این که اعترافات بدست‌آمده از طریق شکنجه یا خشونت هرگز به عنوان مدرک علیه متهم پذیرفته نمی‌شود؛

(ج) اصلاح قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری تا اطمینان حاصل شود اقرار به تنهایی برای اثبات گناه کافی نیست؛

(چ) کلیه افرادی که متهم به ارتکاب هر جرمی هستند، در تمام مراحل دادرسی از جمله در مرحله تحقیق و بازجویی اولیه، حتماً از حق دسترسی به وکیل منتخب خود برخوردار باشند و در صورت نیاز از معاضدت قضایی بهره‌مند شوند؛

(ح) حقوق همه اقلیت‌های مذهبی و قومی صیانت شود، هر گونه تبعیض علیه آنان در هر شکلی رفع شود و همه افراد زندانی‌شده به دلیل اعمال حق آزادی مذهب یا عقیده، آزاد شوند؛

(خ) مطابق با اصل 9 اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط ضابطین انتظامی، تضمین شود که استفاده از سلاح‌های کشنده فقط به موارد اجتناب‌ناپذیر برای حفظ جان افراد محدود شود، و شرکت در اجتماعات قانونی و صلح‌آمیز نیز مطابق ماده 21 میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی برای همه مجاز باشد؛

(د) تضمین این‌که مدافعان حقوق بشر، از جمله زنان مدافع حقوق بشر، وکلای دادگستری و روزنامه‌نگاران، در معرض ارباب، آزار و اذیت، بازداشت‌های خودسرانه، محرومیت از آزادی یا سایر مجازات‌های خودسرانه قرار نگیرند و همه افراد دستگیرشده در ارتباط با انجام وظایف شغلی و حرفه‌ای خود، آزاد شوند؛

(ذ) خاتمه سیاست منع یا محدود کردن شدید حضور زنان در رویدادهای ورزشی عمومی، و اعمال قوانین و سیاست‌هایی برای حفظ حقوق زنان در مطابقت با استانداردهای بین‌المللی؛

(ر) آزادی فوری تمام افراد دوتابعیتی و اتباع خارجی که به طور خودسرانه بازداشت شده‌اند.

69. گزارشگر ویژه به کشورهای تحریم‌کننده توصیه می‌کند اقدام‌های لازم را برای اطمینان از این که تحریم‌ها موجب تضعیف حقوق بشر نمی‌شود، از جمله تضمین اتخاذ تدابیر حفاظتی و رویه‌ای و معافیت‌های بشردوستانه برای جلوگیری از تأثیر زیانبار تحریم‌ها در بهره‌مندی از حقوق بشر، انجام دهند.

ب) وضعیت بازداشتگاه‌ها

70. گزارشگر ویژه به دولت، دستگاه قضایی و مجلس اقدامات مقتضی زیر را توصیه می‌کند:

(الف) افرادی که در بازداشتگاه‌ها نیاز فوری به مراقبت‌های پزشکی و درمانی دارند، در شرایطی که حیات آنان با تهدید فوری روبرو است یا وضعیت سلامت آنان به شدت رو به وخامت گذاشته است، باید اطمینان حاصل شود که این مراقبت‌ها به طور فوری برای آنان فراهم می‌شود، و برای تمام افرادی که در بازداشت به سر می‌برند، مراقبت‌های بهداشتی و درمانی کافی، فوری و منظم، از جمله درمان‌های تخصصی، با رضایت آگاهانه ایشان فراهم می‌گردد؛

(ب) مراقبت‌های بهداشتی و درمانی کافی و بدون تبعیض باید برای همه افراد بازداشت‌شده، صرفنظر از وضعیت سیاسی یا قانونی، قومیت، مذهب، عقیده سیاسی، جنسیت، گرایش جنسی یا شرایط دیگر آنان فراهم شود؛

(پ) همه زندانیانی که به پزشک متخصص نیاز دارند و یا هر درمان دیگری که در زندان موجود نباشد، باید بطور رایگان به مراکز تخصصی یا بیمارستان‌های خارج از زندان منتقل شوند تا این درمان‌ها را دریافت کنند، و تا هر زمان که پزشکان متخصص ادامه درمان تخصصی را لازم بدانند، در آن مراکز درمانی یا بیمارستان‌ها باقی بمانند؛

(ت) پایان دادن به رویه غیر قانونی وادار کردن زندانیان به پرداخت هزینه درمان پزشکی خود در زندان، امری که هم حقوق بین‌الملل و هم قوانین داخلی ایران را نقض می‌کند؛

(ث) تضمین نمایند که تصمیمات پزشکی مربوط به ادامه درمان و تحت نظر بودن زندانیان در خارج از زندان و ضرورت آزادی آنان به دلایل پزشکی، فقط توسط متخصصین مسنول مراقبت‌های درمانی مربوطه اتخاذ شود؛

(ج) مقرراتی تصویب شود که استفاده از وسایل محدودکننده آزادی حرکت را مطابق با قوانین و معیارهای بین‌المللی محدود کند، از جمله تضمین این‌که هرگز این وسایل به شکل خوارکننده، تحقیرآمیز یا دردناک و یا به عنوان ابزاری تنبیهی به‌کار نمی‌رود و فقط در موارد کاملاً ضروری از آنان استفاده می‌شود؛

(چ) تضمین این‌که رایه مراقبت‌های درمانی به بازداشت‌شدگان هرگز مشروط به اعتراف کردن آنان به جرم نباشد و مقاماتی که زندانیان و بازداشت‌شدگان را با هدف فشار و تهدید، تنبیه یا اعتراف‌گیری اجباری، از مراقبت‌های پزشکی یا دریافت دارو محروم می‌کنند، مجازات می‌شوند؛

(ح) ضرورت تصویب لایحه مجلس مورخ سپتامبر 2019 با هدف پایان‌دادن به ضبط و پخش اعترافات قبل از محاکمه افراد در رسانه‌های دولتی و تضمین مجازات افراد دخیل در ضبط و پخش چنین اعترافاتی؛

(خ) تا لغو کامل مجازات حبس در سلول انفرادی، حبس انفرادی باید تنها در موارد استثنایی، به عنوان آخرین راه حل و برای کوتاه‌ترین زمان ممکن، تنها با دستور یک مرجع صالح و قابل بررسی توسط یک نهاد مستقل استفاده شود؛

(د) ضرورت سرمایه‌گذاری‌های اساسی در همه زندان‌ها برای کاهش ازدحام جمعیت، تأمین امکانات خواب مناسب برای زندانیان و اطمینان از حفظ بهداشت شخصی ضروری زندانیان؛

(ذ) تضمین فراهم شدن غذای مغذی و با کیفیت و کمیت مناسب برای زندانیان و در دسترس بودن آسان آب آشامیدنی برای همه زندانیان؛

(ر) تضمین حق استفاده از مرخصی و ملاقات با خانواده برای همه زندانیان؛

(ز) ضرورت احترام و عمل به وظیفه قانونی مبنی بر انجام تحقیقات فوری، مستقل، بیطرفانه و مؤثر در مورد گزارش‌های مربوط به شکنجه یا سایر بدرفتاری‌ها و خواستار شدن پاسخگویی اعمال مرتکبان؛

(ژ) تضمین این‌که موارد مرگ در بازداشت و ادعاهای مربوط به رعایت نشدن روند صحیح دادرسی و بدرفتاری، توسط یک مرجع صالح مستقل و از راه تحقیقات فوری، مستقل، بیطرفانه و مؤثر بررسی شود تا مرتکبان پاسخگو باشند، و حق برخورداری از محاکمه عادلانه رعایت شود.

***